

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 9. ŘÍJNA 1947

CENA Kčs 3.50

Nepříjemné otázky

KAREL TARABA

Marxistický blok

ČATO

Jak se nám povede za rok - a za pět let? BOHUMIL BÍLEK

Boj o vše

MILOŠ ŠIFER

Stíny americké finanční pomoci

Dr. JAR. NOVÝ

K diskusi o školské reformě

Dr. VÁCLAV VESELÝ

Brigádník se ohlíží . . .

VÁCLAV MUDROCH

Sjednocení prvního a druhého odboje? — Kluby Národní fronty — Spisovatelka volá o pomoc — Ze Zlína — Po festivalu — Listárna rečakce

Anglicky od Angličanů

Další nové kurzy pro začátečníky a pokročilé.

SPECIÁLNÍ KURSY PRO DĚTI OD 8 LET

Kurzy francouzštiny. Zápis denně.

Spolek pro povznesení vzdělání, soukr. škola jazyková

REVOLUČNÍ 15 - TELEFON 604-24

DESERTY
COKOLADA
BONBONY

První souhrnný slovník našich slangů a rčení
JAROSLAV ZAORÁLEK

LIDOVÁ RČENÍ

Dílo, které shrnuje a pořádá stylistické bohatství jazyka a je nepostradatelným doplňkem
Slovníku jazyka českého

*Kniha, tříděná abecedně i věcně, má 766 stran a stojí brožovaná 240 Kčs,
v celoplátěné vazbě 280 Kčs*

U VŠECH KNIHKUPCŮ,

FR. BOROVÝ

OBSAH DNEŠKA Č. 27: FRANTIŠEK HUMLER: Sociální demokrat píše své straně. — STEPHEN W. POLLAK: Spojené národy - rozdělené lidstvo. — FRANTIŠEK LOUBAL: Právní řád na Slovensku a partyzáni. — UČ.: Ně-
která čísla dvouletky. — A. C. NOR: Lidé v pohraničí. — NEMO: Dva zbití novináři. — JAROSLAV P. BLAŽEK:
Ústup ze slávy. — Obsah a forma. — Nebojte se voliče! — Zděděná nemoc. — O filmu a pravdě. — U koho treba hřa-
dat vinu? — Občanská výchova ve škole a věc kolem ní. — Přijďte se podívat! — Smelínáři. — Kulturní decentralisa-
ce. — Ze Zlína. — Morzakultura ve Zlíně. — Propaganda, která zabíjí. — Po festivalu. — O trpělivosti. — Proč plakat?

Dnesek

Vídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyzádané rukopisy
se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—,
jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný zástupce listu
redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Váciavské nám. 36.

Nepříjemné otázky

Bude válka? — „Nemyslím. Ale nebude také mír. Jsme v marasmu, který může trvat i pět let,“ řekl mi před týdnem jeden z „pravicových“ ministrů republiky. Pokračoval: „Hovořil jsem v poslední době s velkým počtem význačných cizinců. Každý se války bojí, i Američané. Asie i Afrika by vzplála hnutím tamních národů, zejména Arabů. Sociální problematika by zradikalizovala západní Evropu i americké dělnictvo. Západ se bojí komunismu víc než kdy předtím...“ — A Rusko? — „Hlavním zájmem Sovětů je obnova a výstavba vlastní země. K tomu potřebují mír.“

Mluvil jsem o tom v posledním měsíci také s jinými lidmi: s našimi politiky, vojáky i lidmi z hospodářského života, s britskými poslanci, americkými senátory, ruským diplomatem, s novinářkou z Paříže, s profesorem z Cambridge. Nebude válka, říkali i oni všichni — a nebude také mír.

A další otázku jsem kladl jim a jiným lidem; žádnou stranu jsem nevynechal:

Bude politický mír v republice?

Takovou jsme prošli akutní politickou krizí, tak byly řeči divoké a myslí rozbouřené, že jsem je chtěl přimět k tomu, aby se na chvíli odpoutali od okamžitých starostí a hádek. Co bude za rok? Co za pět let? Na tyto otázky se většina musila zamyslet. A v odpovědích o perspektivách na dlouho řekli sami, že ty dnešní spory jdou až na kost, možno-li tak říci, na kost našeho národního těla, že jsou vzrušující a otřesné, že však žádnou kost nenarušily a žádnou páteř nezlomily.

Šlo o soukromé rozhovory. Proto se mluvilo naplno a jadrně: Zmocní se komunisté moci ve státě? S pomocí zvenčí nebo bez ní? Před volbami? Ve volbách? Po volbách?

Nepříjemné otázky. V nich se už vlastně předpokládá o naši největší straně nebo některých jejích členech, že u nich takové úmysly jsou anebo mohou být. Třeba hned odpovědět: Ano, mohou být — ale ne u členů odpovědných. Tomu jsem vždy věřil a tomu věřím i nadále. Bylo třeba klást tyto otázky. Právě tyto otázky. Neboť již dva roky se tak ptají čtenáři v dopisech a přátelé v rozhovorech, již dva roky se tak ptají návštěvníci ze zahraničí. A dosud, pokud vím, na ně nikdo veřejně neodpověděl. Od té doby, co došlo k různým změnám v Rumunsku, k Mikolajczykově prohře v Polsku, k volbám v Maďarsku, táží se stále častěji cizinci: A co bude u vás? — Od té doby, co komunistická strana vrhla do veřejnosti heslo o 51 procentech, táží se stále častěji Češi a Slováci: A co bude u nás?

Proto jsem se ptal. Nepředpokládám ovšem, že všechny odpovědi byly zcela upřímné, nemyslím, že se každý ihned otevřel do hloubi duše a že mi každý na optání poodhalil nejvnitřnější zákruty svých pochybností anebo nadějí. A přece snad lze, myslím, dospět k jasnému závěru. Povím ho formou osobního kředa:

Rusové se mohli zmocnit vlády v republice již v roce 1945. Měli tu mnoho set tisíc vojáků. Neučnili tak. Věřím, že tak neučiní.

Zeměpisná poloha republiky a politická situace ve světě je taková, že by tak mohli učinit, kdykoliv by chtěli. Nikdo by za nás nešel bojovat. To je politická abeceda. Věřím, že Rusové tak učinit mohou, avšak nechť jí a chtít nebudou.

Komunisté získali ve volbách asi 38 procent voličů. Jsou sebevědomí a dobře zorganizovaní. Mají téměř v rukou policii a nejsou bez vlivu v armádě. Kdyby chtěli udělat puč, nebylo by síly, která by tomu zabránila. I to je, myslím, politická abeceda. Komunisté se moci zmocnili již proto, že

ostatní strany nejsou na žádné násilné řešení připraveny. Tím neříkám, že komunisté připraveni jsou anebo že se chtějí připravovat. Naprosto ne. Mají jen organizaci, která je pružnější a ukázněnější než organizace jejich politických odpůrců. Tvrdím však, že u vedení KSČ není násilných úmyslů.

Bez Národní fronty by nebylo dvouletky

To není jen víra. To je i přesvědčení. Bez Národní fronty by nebylo dvouletky. Bez samostatného a svobodného Československa by nebylo velkého vývozu investičních statků, na nichž východní a jihovýchodní Evropě záleží.

Nežádejte, abych podrobně analysoval ideologii, abych dokazoval z národní ruské povahy a z filosofického vývoje marx-leninismu, proč je v sovětské tradici plnit smlouvy s poctivým partnerem. Nežádejte psychologický rozbor toho, že na upřímné přátelství nebývá odpovědí vojenský zákrok. A dost už negativních výrazů: necht' postací ujištění, že nedávná delegace šéfredaktorů stejně jako zimní výprava zástupců všech stran se vrátila ze Sovětského svazu ve shodném přesvědčení, že byla navštívit přítele upřímného a věrného.

To snad jako odpověď postací. Nebylo by vůbec třeba o tom mluvit, kdyby nebyla doba tak panická, jako teď. V době, kdy se celá rodina nemůže koupat, protože má vanu plnou drobných mincí, je, bohužel, někdy třeba dokazovat i samozřejmosti.

Komunistická strana Československa se ovšem chce zmocnit co největší moci v republice. Proto bojuje proti svým partnerům v Národní frontě metodami někdy velmi ostrými. Téměř stejně ostře bojují partneři proti ní. Boj se nyní, po varšavské poradě devíti komunistických stran, ještě poněkud zostří, což i ohlásilo 5. t. m. Rudé právo v úvodníku. Při tom však stojí za povšimnutí, že se na poradě devíti stran třetí internacionála neobnovila, že bylo vytvořeno jen informační byrů, jaké již strany bývalé druhé internacionály mají, a hlavně že opět obnoveným pojmem „sociálfašista“ (který je obsahově, i když ne výslovně ve společném prohlášení) byl označen Bevin, Blum atd., ne však Fierlinger a ani Majer.

Komunistická strana se pokusí o oněch proslulých 51 procent. Pokusí se o ně ve volbách, ne jinak.

Mluvme vážně: o Švejkovi

Myslíte, že pro český národ byl někdy postavou nejtýpější pešák-hrdina jako pro Rudou armádu, partyzán, jako pro Jugoslávii, nebo podzemní bojovník jako obránce Varšavy? Měli jsme desetitisíce lidí ve zbrani, statisíce v koncentracích — zaslouží namnoze upřímný obdiv a mnozí památku velmi čestnou — ale nejtýpější nebyli. Necht' ministerstvo informací promine, a rovněž MNO — švejků byly miliony. Miliony dělníků, kterým padalo kladivo z ruky, miliony sedláků, kteří pořád nechápali výkupní předpisy. Statisíce úředníků — „a já jsem se několikrát překlepl při opisování rozměrů šroubků a myslím, že proto několik ponorek nevyjelo...“ — vždyť to znáte.

Přesvědčí-li nás komunisté, půjdeme s nimi. A podáme velké výkony, jsme národ velku pilný a dovedeme makat, když víme, proč makáme. Každý však, kdo tento lid zná, ví, že se rázem měnívá v hromadu Švejků, když se na něm chce něco, čemu nerozumí, o čem není přesvědčen, nebo co nemá rád. To není, prosím náhoda, že Švejk byl napsán v této zemi, a nikde jinde, a že pronikl dál do světa než Komenšký, Čapková a Langer.

Ne, českého člověka je nutno přesvědčovat. Proto bude mezi stranami boj o voliče — ne boj na ulicích.

Tohle bylo nutno jednou říci. A bylo to nutno říci teď, protože z této situace vyplývá, že se sice strany budou i nadále snažit požívat jedna druhou, že však při tom se asi nic podstatně nezmění, na dlouhou dobu ne, a že se při tom Národní fronta asi udrží. I kdyby komunisté měli těch 51 procent a ani pak asi nepřijdeme o Národní frontu. Bez ní nelze dobře stavět republiku.

Karel T a r a b a

poznámky

Sjednocení prvního a druhého odboje

Volá se po sjednocení dnešního »Svazu nár. revoluce« s legionáři, »Svazem osvob. pol. vězňů« a Národní radou, v jedinou organizaci, nějaký — dejme tomu — »Národní revoluční svaz«, nebo »Národní svaz obou revolucí«.

Sjednocování, zvláště v našich nesnášenlivých poměrech, jest skoro vždy prospěšnou činností.

Že odbojoví činníci z doby německé okupace, soustředění v SNE, SOPV a Nár. radě patří do jedné řady s legionáři s vojáky z prvé světové války, je jasné. Hlavním důvodem k sjednocení však není — myslím — tato relativní sounáležitost, nýbrž absolutní a aktuální jeho potřeba pro stát. Potřebujeme sjednocený »Národní revoluční svaz«!

Nemáme dnes nadstranícké — skutečně nadstranícké — korporace, která by usměrňovala politicky nehlavní život státu. Pan prezident, který ztělesňuje ve své osobě představu o »stabilizačním pilíři republiky«, potřebuje k obrovskému výkonu své usměrňující a koordinační práce nějaké mocné instituce, která by vyvíjela činnost ve stejném smyslu a měla tak velikou národní autoritu a praktickou morální moc, aby se mohla prosadit i proti dnes všemožným stranám.

Bezohlednost, fanatismus a sobectví politických stran se během doby nemění, naopak. Jsou obavy, že příští volby neprojdou tak důstojně a demokraticky jako minulé, jestliže straníci fanatíci nebudou udrženi v patřičných mezích. A kdo může dnes držet v mezích stranické fanatiky?

Projektovaný »Národní revoluční svaz«, spojující všechny ty, kteří riskovali životy pro národ a stát, by současně spojoval v kamarádké práci i diskusí za týmž účelem Gottwald a se Zenklem, Stánského s Krajinou, Schaffra s Koprivou, Drtinu se Smrkovským, atd. Všichni ti a ostatní mocní muži jsou sice revolučními bratry, ale v práci jdou často proti sobě v zájmu svých stran. Mítokdy se vyskytne ve vládě, v zemském nebo jiném národním výboru, dvojice protichůdných straníků, kteří si dobrovolně ustoupí, jde-li o zájem státu a vyžadí se nebezpečí výtek »slabosti« se strany spolustraníckých fanatiků. Absolutní vyloučení stranictví z práce »Nár. rev. svazu« by mělo svůj zpětný, prospěšný odraz do sekretariátů stran.

»Národním revolučním svazu« bych dal do vínku ještě další dva gigantické úkoly:

Připravovat — spolu s armádou — národ a stát psychologicky, takticky i technicky na obranu proti velkým nebezpečím, která nám asi přinesou budoucnost.

Obecný neklid ve světě, trvalý konflikt velmocí, nenávisť ideologií znamenají pro nás vážnou hrozbu. Hlavní nebezpečí je v Německu. Musíme počítat s tím, že Říše se opětně vzhopí k jisté mocenské pozici. Sedmdesát milionů Němců nelze trvale udržet v bezmocnosti a nečinnosti. Vzájemná řevnivost velmocí — která, jak se zdá brzo nepomine — jest mocnou podporovatelkou německého znovupovstání. Němci sice se nevzhopí tak dalece, aby se mohli státi spolutvůrci činníci v nějaké světové válce, neřku-li aby mohli takovou válku sami rozpoutati. Zato je téměř jisto, že se ztratou Slezsko, Pomorán, Východních Prus i »Sudeta« se Němci nesmíří. První, co počnou volat, bude, že chtějí nazpět Slezsko, atd. Musíme počítat střízlivě s tím, že se jim podaří přesvědčit o svém »právu« řadu vlivných činitelů a že naleznou i mocné podporovatele. Potom bude záležet na našem národě, jeho připravenosti, jednotě, postavení ve světě a celkové kvalitě státu, abychom podobné náporu a pokusy úspěšně vyřídili.

Musíme však počítat do budoucna i s pokusy teroristickými se strany Němců. Tajné zprávy z Říše mluví o přípravách, kterými se budeme musít brzy vážně zabývat. Sjednocený »Národní revoluční svaz« by se staral o to, aby-

chom — při těch dejme tomu nepostradatelných sporech a tahanicích — nezapomínali a připravovali se na nebezpečí vnější.

Další velký úkol pro sjednocený »Svaz« spatřoval bych v plánovité a velkorysé práci pro obecné pozdvižení morálky našeho lidu. Návrat k poctivosti, zdřelivosti, zdvořilosti, pracovní morálce, smyslu pro fair-play by určitě vedl i k zmírnění stranického fanatismu, zlepšení poměrů ve znárodněném průmyslu, zvýšení kvality armády atd., a tudíž i k větší spokojenosti a blahobytu občanů. O to vše by se »Národní revoluční svaz« snažil a při dobré vůli, energii i trochy obratnosti by se větší neb menší výsledky jistě dostavily. V tomto ohledu myslím, že i nepatrné úspěchy by se vyplatily. Nemusím běžít jen uhlí v tisíci tunách, mohu běžít i radium v miligramech.

Ve sjednocení odboje číhá snad i nebezpečí: Všechny naše úvahy, které dokazují, že jednotná organizace odboje by znamenala pro stát ohromný prospěch, jsou založeny na předpokladu, že projektovaný »Národní revoluční svaz« bude organizací opravdově a přísně nadstraníckou. Ve věci této kardinální podmínky mám značné obavy. Bojím se, že již při započetí jednání o sjednocení, politické sekretariáty ihned počnou přepočítávat »posíce«, případné členy výborů podle stranické příslušnosti, že počnou uvažovati o tom, kolik jejich strana tam bude mít vlivu.

V takovém případě by bylo lepší, kdyby se odboj raději nesjednocoval: Mohutná a mocná organizace projektovaného »Národního revolučního svazu«, která by se dostala do tajného vlivu jedné strany, znamenala by další vychýlení vnitropolitické rovnováhy, další zhoršení našich poměrů.

Jde o mnoho: Není korporace druhé, která by mohla přinést státu a národu tolik prospěchu a dobra, jako navržený »Národní revoluční svaz«. Proto navrhuji, aby pro sjednocovací jednání byli vybráni výhradně opravdoví »Čechoslováci«, byť i v nějaké straně organizovaní, a aby nebyli připuštěni vášniví »straníci«, byť i mateřské řeči české.

Inž. dr. Karel Růžička

Kluby Národní fronty

Náš lid trpí politickou podvýchivou. Je tomu tak, i když se na první pohled zdá, že jsme přepolitizováni. Jsme přecpáváni jednostrannou krmí stranickou. Méně v jiné formě — bylo by více.

Dnes již máme dosti zkušeností, abychom věděli, že demokracie není jenom v hádání stran, ale že je diskusí snášenlivou a slušnou, a že je dobře možná, aby byla jednota bez totalit. Náš lid to dobře cítí a měl a má touhu po nadstraníckosti a jednotě. Proto jsme s povděkem kvitovali omezení počtu stran na čtyři. To bylo v pořádku. S důvěrou jsme hleděli na ideu spolupráce jednotlivých stran v Národní frontě. Ale idea Národní fronty zůstala pouhým programem.

Vždycky a za každých okolností budeme mít před sebou úkoly, na jejichž řešení je možno se dohodnouti bez stranické zaujatosti. Musíme se zbavit toho názoru, že svornost je dobrá jenom tehdy, když jsme v nouzi. Musíme si uvědomiti, že jsme lidé, především lidé a potom jsme jeden národ a spravujeme se jedněmi zákony. Jsme na sobě závislí, protože tvoříme jednotu hospodářskou, společenskou a kulturní. U vědomí této jednoty a její prospěšnosti bychom měli žít i politicky jednotně a ideové rozpory vymezit do tzv. »akademických debat«.

Můžeme s potěšením sledovat, jak velké části našeho národa je nechuťné stranické politikaření a jak se ozývá volání po nadstraníckosti. Je ovšem přirozené, že nadstraníčtí straníci a nestraníci mají touhu se politicky vyvíjet. Měli by tedy k tomu účelu dostat vhodnou organizaci, kde by se mohli politicky projevit. V dnešních stranách nemohou. Je tedy potřeba vytvořit organizaci novou, která by vyhovovala jejich požadavku.

Musíme se především zbavit toho dojmu, který někdo možná má, že by bylo potřeba vytvořit pátou stranu, stranu nadstraníčků, stranu slušných lidí, jak je to někdy pojmenováváno. Tím bychom si nijak nepomohli. Vyháněli bychom čerta ďáblem. Má-li vzniknout nadstraníčká organizace, pak nesmí v samém počátku přijmout formu politické partaje, ale musí skutečně být n a d s t r a n a m i. Ale nějaká organizace tu musí být, aby Národní fronta byla zjevnou skutečností a ne pouze agitačním heslem. Jak toho dosáhneme?

Prostě tím, že dáme ideovým nadstraníčkům možnost sejít se na nezávislé půdě, pod jednou střechou. Jistě by se

dohodli, jestliže by se před tím nemuseli jít zeptat na svůj sekretariát. Četli jsme nedávno v novinách, jak ženy se v jedné obci samy chopily problému zavedení obecní pračky. To, co bylo neřešitelné stranicky zaujatým mužům, to si jejich ženy vyřešily ihned. Vidíme na tom, jak je stranickost brzdou pokrokových řešení.

Potíž v tvoření nové organizace by byla v tom, jak zabránit, aby se z nové organizace nestal agitační nástroj některých lidí nebo strany. Vhodné by bylo začít pomalu a nenápadně zdola — v obci, v čtvrti, v závodě, bez velkého agitačního křiku a náboru. Vytvořily by se pracovní organizace bez možnosti kariér funkcionářských. Nebyl by to ani spolek. Byla by to jen společnost těch, kteří mají vůli k spolupráci a kteří by pak na svém místě ve straně a jiných organizacích působili ve smyslu Národní fronty. Samozřejmě by nešlo o tvoření nové organizace, ve které by se platily příspěvky, vydávaly legitimace a zabral jeden byt pro sekretariát. Šlo by v první řadě o to, bez nějakého pokynu shůry pořádat v rámci programu Národní fronty společné podniky kulturní, schůze, manifestace a projevy. Umožnilo by se dále, aby se různí straníci sešli k vzájemné diskuzi ne proto, aby se potírali, ale aby se snažili dohodnout. Bylo by zapotřebí, aby se lidé více seznamovali. Takovým způsobem by vznikala organizace, která by byla něčím mezi společenskými kluby (známými ze západních států) a politickou organizací. Pojmenujme si to předběžně **KLUBY NÁRODNÍ FRONTY**.

Tato organizace by si nečinila nároku na nějaké zastoupení v parlamentě. Věnovala by se právě té drobné práci mezi lidem. Činnost klubů by byla kulturně vzdělávací a osvětově politická. Takový klub by byl kolektiv lidí, kteří by si vzali za zásadu vzájemný slušný a respektující postoj, i když by byli vyznavači různých stran. Vzali by si za úkol pracovat ve smyslu Národní fronty. Posuzovali by se především podle charakteru a vůle k spolupráci a ne podle partajní legitimace. Snažili by se o to, aby prohloubili vzájemný demokratický postoj v osobním jednání a aby bořili sociální přehradu. Tvořili by kolektiv nadřídí, nadstraničský a nadstavovský. Jejich ideou by byla dobrá vůle a spolupráce — jejich praxí Národní fronta. Hledali by objektivní politickou pravdu ne už jako jedinci, ale jako kolektiv. Připusťme, že by někde zprvu docházelo k třecím plochám, ale ty by se jednou otřely a potom by do sebe docela hladce zapadaly. Jen dejme vůbec možnost, aby se ty třecí plochy k sobě dostaly.

Člověk je často ochoten říci, že něco nejde. Nesmíme vidět jen překážky. Nám musí jít o to, najít cestu, kterou se Národní fronta stane skutečností. Musíme hledat cesty, abychom dosáhli možnosti se politicky vyžít ve smyslu demokratické Národní fronty. Kluby Národní fronty by mohly být formou, ve které bychom toho mohli dosahovat.

Vlastimil Kluna

Spisovatelka volá o pomoc

Od roku 1931 bydlila pětičlenná rodina spisovatelky a sociální pracovnice paní H. v malickém dvoupokojovém nádvorním bytě v domech Obecně prospěšného družstva pro stavbu úředních domů v Praze-Bubenci. Když děti dorůstaly, stalo se bydlení v tomto bytě trýzní. Starší syn, který se vyláhl na 193 cm, musil spát na otománku 180 cm dlouhém, protože v bytě na postel už místa nezbylo. Druhý syn stonal v tomto těsném příbytku tři čtvrtě roku na zánět vnitrobřišního srdce. Po revoluci požádala spisovatelka o výměnu tohoto bytu za uprázdněný byt čtyřpokojevý, na který měla právo, nepřihlízejíc ani k tomu, že jako spisovatelka a duchovní pracovnice měla nárok na pracovní. Jako každý řemeslík má právo na provozovnu, tak i spisovatelka má totiž právo na svou pracovní a na místo pro psací stůl, k čemuž i porevoluční bytová nařízení přihlížela. Předseda družstva výměnu sice odmítl, ale místní národní výbor ji povolil, 30. října 1945 se rodina do čtyřpokojevého bytu nastěhovala a 2. listopadu byl její dobrý osud zajištěn dekretem na tento byt.

Dobrý osud — tak snadno to nejde, jak se u nás již přesvědčilo tolik majetníků bytových dekretů. Hned, když se rodina nastěhovala, nařídil jí předseda družstva telefonicky, že se musí stěhovat ihned zpět do starého malého bytu, neboť jsme už od revoluce daleko a vrací se starý právní řád. Tento starý právní řád se v tomto případě vracel, jak se rodina přesvědčila, proto, že se o čtyřpokojevý byt zajímal

jeden bezdětný generál, který se právě vrátil ze západní fronty a vymáhal na tento byt dekret, ačkoliv nebyl do Prahy služebně přidělen. (Přidělili jej až v dubnu 1947.) Přišel za spisovatelkou a prohlásil prostě, že byt náleží jemu, protože mu jej družstvo přidělilo. (Mimoходом: Tehdy nemělo družstvo ještě ani dispoziční právo.) 10. listopadu dostal generál v kanceláři sociální komise zemského národního výboru dekret na tento byt, vyhotovený radou M. Proti tomuto dekretu podala spisovatelka odvolání na zemský národní výbor a byt jí byl přičten znovu výměrem z 30. listopadu 1945. Tento výměr však zvláštní náhodou vyhotovoval právě též rada M., který předtím pomohl generálovi; nyní jej v případě spisovatelčiny právně neodůvodnil a tak umožnil družstvu odvolat se k nejvyššímu správnímu soudu. Ten prohlásil ve svém rozhodnutí, že nepřihlíží k podstatě sporu, ale že výměnu zrušuje, protože není právně odůvodněna. Spisovatelka žádala tedy zemský národní výbor o výměr nový. Tento výbor zrušil 20. ledna 1947 výměr spisovatelčiny i generálův a vrátil věc bytovému odboru ústředního národního výboru města Prahy s poukazem, že spisovatelčin byt je pro bezdětného generála nadměrný, zároveň však prohlásil, že dřívější malý byt, ve kterém rodina strádala tolik let, je pro rodinu, skládající se z pěti dospělých lidí, vyhovující. V březnu však přidělil ústřední národní výbor spisovatelce znovu čtyřpokojevý byt, ve kterém již rodina 23 měsíců bydlila, který dala mnohatisícovým nákladem uvést do pořádku a za který jí ostatně byl předpřisován po celou tu dobu nájem. Dřívější malý byt byl přidělen jiné, ještě ubožejší rodině, manželům s třemi dětmi, kterou družstvo nechalo bydlet dříve ve skladišti za kramem na xylolitové podlaze. S tímto nájemníkem učinilo družstvo po soudním sporu dohodu, že se odstěhuje s rodinou z Prahy, a rodina spisovatelčina byla znovu vyzvána, aby se hned stěhovala do uvolněného malého bytu, že předseda a místopředseda družstva jí ve čtyřpokojevém bytě prostě bydlit nedovolí. Bytová kalvarie spisovatelky a sociální pracovnice, která 30 let pracovala naprosto nezištně a za níž stojí i Syndikát českých spisovatelů, nebyla do dnešního dne skončena, neboť bezdětný generál a představitelé družstva trvají na tom, aby se vystěhovala a hrozí vystěhováním soudním. Předě dvěma měsíci se zabývalo tímto případem Národní osvobození, bylo to však marné volání o pomoc a spisovatelka má být z bytu vyhnána v nejbližších dnech.

Pointa tohoto u nás tak obvyklého případu je přesně táž, jak říká podezření: Spisovatelka, stojící dnes na pokraji sebevraždy, není organizována v žádné politické straně, kdežto bezdětný generál, toužící po čtyřpokojevém bytě, ano.

Edvard Valenta

politika

Cato

Marxistický blok

Měsíc, který uplynul ode dne, kdy byla publikována dohoda sociálních demokratů s komunisty, dovoluje, aby byly uváženy kladné i záporné důsledky tohoto činu v našem politickém životě.

Je jisto, že dohodou, kterou z iniciativy sociálně-demokratické strany uzavřeli za ni předseda strany, generální tajemník a představitel moravského umírněného, v podstatě konformního křídla se stranou komunistickou, nastalo uklidnění v nejbouřlivější epoše, kterou naše vnitřní politika prodělala od květnových dní 1945. Dny, kdy se ve vládě projednávaly texty znárodnovacích dekretů a kdy se tedy bojovalo nejen o uskutečnění, ale i o kvantitativní rozšíření košického programu, byly idylou proti letošního začátku září. Katastrofální sucha způsobila snížení národního důchodu zemědělců, bohatých

í chudých bez rozdílu. Komunistická strana předložila ve vládě návrh na zdanění milionářů. Po odmítnutí původních zásad, jimiž by byli postiženi majitelé středních majetků ve všech vrstvách, nedotčení však důchodci velkých příjmů, rozjel se agitací aparát komunistické strany naplno. Ministři byli pro své negativní hlasování ve vládě oznámeni ulici. Bez pevných statistických údajů házeno bylo údaji o milionářích a jejich počtu, jež zatím kvapně zjišťován byl na berních správách v Praze a na venkově. (Je zajímavé, že ministerstvo financí nedalo tisku k dispozici výsledky svých zjištění zkusmo učiněných z přihlášek majetku i z přiznání k dani důchodové jak v Praze, tak ve venkovských berních správách českých a moravských; ukázalo by se, jak neodůvodněně tu byla házena do lidu čísla o skupině lidí, jejichž jednorázové zdanění mělo honem honem zachránit situaci a která nás stála málem rozpad Národní fronty!)

Za týden této agitace se podařilo největší politické straně změnit obraz ulice. Byla to taková výchova k demokracii, jakou si můžeme dovolit nejvýše jednou za generaci. To měl být v praxi program ÚVODu či ÚVOZu, pro který se strany dovolávají mučedníků z okupace?

Při tom třeba ještě zjistit, že nikomu v Národní frontě nešlo o ochranu těch, kteří i v socialistickém řáde kofistí z práce jiných. Zajímavé je, že již nyní se v Národní frontě rýsuje konečný projekt dohody, jež přijímá všechny navrhované prvky zdanění, takže postihne jak neúměrný majetek, tak i neúměrné či vysoké příjmy.

Avšak návrh komunistů ve vládě i vše, co poté následovalo propagačně, bylo příliš jasné — a příliš nebezpečné pro hospodářský život všech občanů, než aby bylo možno jej akceptovat ve formě, jak byl podán. I náměstek ministerského předsedy Fierlinger jej původně označil za hospodářsky nedomyšlený. Dva roky tu plánujeme a snažíme se pevnou stavbou právních norem dát revolučním myšlenkám pevný břeh, v němž by byly chráněny jako skutečný revoluční právní řád před výkladem, jež by neodpovídal jejich podstatě. Nelze však tuto stavbu rozrušovat akcemi, jež mají povahu jen a jen agitací nebo jsou vědomě jen k vyvolávání třídní nenávisti.

Agitací bylo heslo »milionářské daně« vymyšleno geniálně. Mluví k nejšířšímu počtu obyvatelstva; mluví k němu řečí nejsrozumitelnější; nedává mu ani možnosti, ani příležitosti přemýšlet o skutečném stavu; zasahuje jeho kapsu slibem, že zaplatí někdo jiný; naplňuje tu zápornější stránku lidského srdce, jež se vždy chce obracet proti někomu, má pojem, jež hasí žízeň z probuzené lidské nenávisti.

Hle, heslo pro volby, heslo, jež nedává už barevných odstínů, ale rozděluje národ jen na bílé a černé; promebo proti dani z milionářů? Zamysleme se však hlouběji: tak nízkou nejen stavíme, ale tak hluboko i poněkud váme lid, nejméně 40 procent obyvatelstva státu, že mu postačí týden novinových sloupců k heslovitému nalévání politiky, aniž by byly poskytnuty jakékoliv skutečné cifry úřední, aniž by bylo možno 60 procentům Národní fronty vysvětlit v rozhlase stanovisko vlastní? Nevědí politické strany — všechny politické strany mohou se zde poučit a pohledět tak trochu i do vlastního zrcadla! — co je jejich opravdová povinnost k výchově lidu k politice moderní, poučené, vzdělané, odpovědné až k poslednímu voliči? A to vše těsně před týdnem, v němž vzpomínáme Masaryka! Jako by práce celých generací, směřující k politické výchově národa, všeho lidu, od prostého dělníka až k universitnímu vzdělanci, padla v niveč!

A stalo se dokonce, že v někom vzbuzena byla vášeň ničit tím způsobem, že tři ministři dostali zásilky výbušnin. Budiž nám to v dalším politickém životě memento, že politik má volat i k mozku, nejen k vášní lidu.

Absoluce, kterou si členové vlády navzájem pro atentát dali odhlasovat pro své strany, není očištěním úplným. Nesmí tu již být nikdy — nechceme-li myslit o občanské válce — připraveno psychologické prostředí tak, aby některý zmatenec použil svých domácích zásob výbušnin k zásilce politikům. Jde o ono ovzduší, z něhož se tyto činy rodí. Jisto je, že žádná ze stran sama tak naivní metody neuzije ani k ní nebude navádět.

A ještě jedno zjištění budíž dovoleno: šlo o ministry většinou t. zv. »pravice«. Nebyli to lidé bezvýznamní svou činností před i za války. Nebylo by vkusné říkat, co znamenal Pavel Svátý a co znamenal Jan Masaryk svými projevy z Londýna; a dr. Petr Zenkl byl zvolen spontánně ihned po revoluci hlavou strany, jakmile její politikové za zahraničí se setkali s lidmi doma i z koncentráků. Zde, myslím, bylo na místě, aby tisk odpůrců jinak odsoudil — a hned — atentát, než se stalo. Nejen, že bylo nízké — a nedomyšlené — podstrkovat ohroženým myšlenku, že atentát dali si nastrojiti. Člen vlády je člen vlády; je to ústavní činitel, jež skládá slib do rukou hlavy státu; je to spolunositel kolektivní vládní odpovědnosti před parlamentem ne jako jednotlivec, ale jako člen vládního kolektiva (za tři týdny tak argumentováno při hlasování o projevu Durišové): atentát má a musí být odsouzen, měl a bylo povinností ho odsoudit ve chvíli, kdy byl odhalen. I za cenu, že by se v budoucnosti mohlo ukázat, že byl nastrojen; tím větší mohlo být morální vítězství těch, kteří by atentát odsoudili jako političtí odpůrci. Nestalo se tak; až když vody rozčilení opadly, vláda jej odsoudila ve schůzi sama.

A otázka nastrojení atentátu? Rudé právo dokazovalo, jak si mezinárodní reakce strojí atentáty: až k zapálení říšského sněmu Goeringem. Můžete-li proti svým partnerům ve vládě vznést takové podezření, považujete-li to za možné, jak můžete s takovými lidmi znovu zasednout ke stolu a jednat? Nevidí novináři a politikové listů takto pišících, že se zároveň bijí ve vlastní tvář? A uvažovali jste, jaká by asi byla odezva obědňového činu, kdyby adresáři výbušnin nebyli Zenkl, Drtina a Masaryk, ale řečneme Gottwald, Nejedlý a Svoboda? Jeden dělník u stroje by nepracoval; jeden úřad by se neodvážil nevydat do ulic všechny zaměstnance; nebylo by pravdivé, z něhož by jednoduše odborová organizace nevypravila do státnicových zástupů všechny pracující, aby ve všech městech a místech republiky zvedli svůj hlas proti reakci, jež zvedá hlavu a odvažuje se ohrožovat vedoucí národní revoluce. Národní revoluce tu právem vzpomene! Jejimi jsou Gottwald, Nejedlý i Svoboda představiteli. To ani nezdržávají, že by Gottwalda a Nejedlého stejně mohutně nesl v té chvíli na ramenou proud jejich straníků. Jsou však Masaryk, Drtina a Zenkl méně představiteli národní revoluce 1938—1945, než Gottwald, Nejedlý a Svoboda? Kdo vyšel do ulic ve chvíli, kdy policie zneškodňovala krabíčky výbušnin, zasláné z Ostrovní ulice? A ten, kdo nedomyšleně, jak jsme shora zdůraznili — si troufal označit atentáty jako nastrojené, zda uvážil, jak malé možnosti agitacího využití této okolnosti měli příslušníci strany, k nimž náležejí dva z ohrožených ministrů? Žádné. Jediný z příslušníků nevyšel do ulic; ministerstvo vnitra jen řádnou cestou vyšetřuje, kdo je asi pachatel. Jak malý agitací efekt »nastrojeného« atentátu!

To byl zevní obraz týdnů, které předcházely dohodě Fierlingra s Gottwaldem. Je však potřebí zrekapitulovat vývoj poměru strany komunistické a sociálně demokratické od revoluce až ke dnům krise, aby bylo možno činit závěry i z těchto faktů. Ode dnů košické dohody postupovaly obě strany souběžně ve všech otázkách sociální přestavby obnoveného státu až ke dnům voléb do ústavodárného Národního shromáždění. Nebylo jim obě

ma zatěžko shodnout se o základním problému znárodnění; dokonce tu návrh ministra průmyslu překonával komunistické očekávání. Ve vládě byla parita stran. v prozatímním Národním shromáždění dovolovala účast jedné pětiny »nestraníků« prakticky majorisovat jakýkoliv socialistický návrh, aniž by bylo třeba předem se dohodovat s třetím partnerem původního socialistického bloku, národními socialisty (a v tom je kořen problému, proč se neudržel socialistický blok jako celek; je toho litovat pro celý rozvoj socialismu. Není jedno, zda českoslovenští socialisté jsou počítáni do, či jsou vysunováni za oblast politiky, která může pro socialismus asimilovat vrstvy, myslící dosud liberálně); a komuniste nečinili před volbami potíží, aby sociální demokracie obsadila svými příslušníky hodně míst hospodářsky významných; klíčové posice k tomu byly na místech, svěřených sociálně demokratickým politikům. O paritu i těchto hospodářských posic vůči třetímu partneru socialistického bloku nebylo řeči. Mnohé důsledky skřípání v Národní frontě jsou z toho dodnes.

Sociální demokracie vyšla z voleb podstatně slabší proti dřívější 25procentní paritě. Její dělnické kádry utekly hodně doleva. Získala část živnostníků, málo na vesnici, hodně inteligence; ze všeho jen část marxistů; jinak spíše lidí, kteří buď sázeli na osvědčené jméno staré sociální demokracie, trochu kožené, ale rozvázně a státotvorné, nebo těch, kteří si přáli upřímný, vývojový socialismus, i když názorově nesouhlasili s dialektickým materialismem. Početní základna hlasů byla úzká pro nabrané hospodářské posice. Vyklidit je? Komuniste nabyli volbami oprávnění pro všechna místa v hospodářství, kam dosadili po revoluci své lidi. Ve prospěch národních socialistů? Ti byli původně zkráceni v 25procentní paritě, kterou volbami udrželi; stejně tak neodpovídaly hospodářské posice lidové demokracie počtům hlasů jejich voličů.

Sociální demokracie nemohla se v těchto poměrech mnoho postupem ve vládě odchylovat od komunistů. Nejtrpělivější byla pro ni chvíle letos na jaře, kdy se dovedli národní socialisté dohodnout s komunisty přímo a sociální demokracie ztratila na krátkou dobu v Národní frontě svůj charakter jazyčku na váze. Socialistický blok už dávno ztratil svou soudržnost. V této situaci bylo nejuvhodnější jednání ve vládě, kde síla marxistických stran byla jako jednoho ministra větší než síla lidovců asocialistů. Sociální demokracie mohli často dirimovat; v této době nastává zespodu zvolná konsolidace strany, uvědomování nutnosti upevnit nejen socialismus, ale i demokracii, zlepšit dosavadní diletantský způsob plánování krátkodobého i dlouhodobého, jak se projevil v nešťastné politice nejvyššího úřadu cenového i ve vyřazení státního plánovacího úřadu; sociální demokracie buduje v krajích solidní stavbu pro příští volby; byla první; jež na ně myslela; ještě byly notační stroje teple publikacemi volebních výsledků z května 1946, kdy bylo již rozhodnuto šikovat vše pro brzké volby nové.

Poslanci prozatímního Národního shromáždění stali se jimi z vůle a moci předsedů stran; ale ani ti nebyli vlastně dosazení přímou volbou členů. Gottwald i Šrámek měli tuto legítimaci z činnosti předválečné. Zenkl byl spontánně zvolen po revoluci, hlava sociálně demokratické strany vyšla ze zahraničních traktátů válečných, z činnosti v Rusku, ze spojovací činnosti mezi moskevskou a londýnskou zahraniční skupinou politiků. Teprve volby do ústavodárného Národního shromáždění daly i místním, okresním a krajským institucím strany možnost vlivu na volbu poslanců i na politiku strany. Objevily se staré tendence umírněného socialismu, střetající se s levým křídlem předsedy strany; sociálně demokratický dělník předválečný lišil se od komunistického typem, způsobem života i myšlení; nadto se kádry strany nutně posunuly doprava, když část dělnictva se zradikalizovala a volila komunisty přímo. Nebylo tu půdy pro taktiku dvou stran a jediného

programu. Zde bylo jasné rozcestí, buď nalevo, k diktatuře proletariátu (i když se sama komunistická strana nikde k tomuto programu ve volbách ani později nepřihlásila), nebo k vývojovému socialismu, programu předválečné sociální demokracie. Živnostníci musili být pro socialismus teprve získávání, i když už členy strany byli; a potíží s tímto majetnickým křídlem strany nebylo málo. Sociálně demokratická strana se zdánlivě posunula po volbách doprava, vrátila se však ve skutečnosti na své místo z onoho odchylení, do kterého se dostala vedením nového předsedy v revoluci.

Kdyby tuto skutečnost dovedli její vůdcové myšlenkově anticipovat, dne 24. X. 1945, kdy dostali do rukou nepopsaný list znárodnovacích dekretů, mohla z ní vyrůst jedna z nejmocnějších a nejodpovědnějších stran nové československé demokracie již ve volbách v květnu 1946. Takto se přizpůsobovalo vedení dodatečně; někteří bystřeji, jiní pomaleji, zato pod tlakem mas. Do vedení lze vymásti z kádrů, od přízemí nahoru. Jestliže velitel převezme velení nad ustavenými šiky, musí proniknout slabou od střechy až k přízemí. Mnozí z jejich politiků se domnívali, že znalosti kádrů sahá ve vedení jen po třetí poschodí, ne-li pouze do podkrovní, a že přízemí a první poschodí strany, jsou oblastí vedoucími neprozkoumanou.

Z toho ono šikování bloků ve straně, rozhovory o výměně vedoucích osobností, nic, co by proniklo na veřejnost, a přece věc, o níž všichni ve straně když ne mluvili, tedy mysleli. Při tom, jako obvykle, nejméně bylo vidět skutečné strůjce akcí. Strana stála před listopadovým brněnským sjezdem; nebyť bouře okolo milionářské daně, byla by se jednání točila hlavně okolo otázek osobních; méně okolo otázek taktických nebo ideových.

A ve spojitosti s osobními otázkami byla věc, která zdánlivě náleží k politice spíše mas: tenor proti příslušníkům strany. V závodech, ve vedení podniků, v odborových organizacích, v místních, okresních či zemských národních výborech byla nejčastější otázka demokratické svobody osobní i otázka demokratického hlasování; problém msty či osobního přikročí za činnost; vykonávanou ve funkci zástupce strany, vypovídání nepohodných odpůrců ze závodů; sabotáže rozhodnutí v nichž neprošlo stanovisko největší strany; proti hlasům stran ostatních. To byla situace sociálně demokratických příslušníků, kde stížnosti směřovaly proti větší marxistické straně. Až ve chvíli, kdy na své kůži pocítili i sociální demokracie, co je opravdový tenor osobní, si uvědomili svou povinnost bojovat proti těmto metodám diktatury. Mohli již dříve dojít k uvědomění; stranická příslušnost je jakýmsi druhem umrtvující injekce k bolesti příslušníků druhých stran. Teprve, je-li zasažen vlastní nerv, pohne se mozkové ústředí k akci na obranu.

Posun doprava a silné demokratické tendence v okamžiku, kdy bylo jasno, že hlavních sociálních reforem bylo již zákonnou cestou dosaženo; bezprostřední kontakt s voliči a nutnost sladit požadavky krajů s politikou strany ve vládě dovedly sociálně demokratické poslance prakticky do situace, kdy komunistická strana byla na svých nejexponovanějších pozicích politických, jmenovitě v zemědělské politice a v otázkách, spadajících do působnosti ministra vnitra a informací, v parlamentě chvílemi zcela osamocena. Ve výborech se to jevílo jasněji než v plenu. Konečné hlasování bylo stejně předem dohodnuto v Národní frontě; prakticky však byly v parlamentě v posledním roce viditelné dva bloky, na jedné straně komuniste, na druhé strany ostatní.

V týdnu, kdy byl proedáván komunistický návrh zásad o dani z milionářských majetků, byl ministr Majer mimo republiku. Ve vládě byl přítomen náměstek ministerského předsedy Fierlinger a ministr Laušman, při hlasování byl přítomen jen ministr průmyslu, a podle novinových zpráv se hlasování nezúčastnil. Co následovalo;

az po karikaturu v Rudém právu, všichni víme. Komunistická strana připravovala volební heslo proti pravici. Přepjala agitaci, dovedla Národní frontu k hranici rozpadu a octla se, proti očekávání, v izolaci. V této chvíli vyvinul předseda strany sociálně demokratické iniciativu k jednání s komunisty a dohodou, veřejně publikovanou, ji z izolace pomohl.

Nikdo z nás si nepřeje, aby komunisté byli v izolaci. Nikdo z nás si to nemůže přát již proto, že by to znamenalo rozpad Národní fronty a pak vládu buď menšinovou, jen komunistickou, nebo vládu většinovou, ale bez komunistů, což je v naší situaci nemožno. Je mnoho lidí mezi námi, kdo v zájmu prohloubení socialismu, v zájmu prostorového plánování ideového i hospodářského, v němž by socialismu bylo přičteno jeho pravé místo nikoliv pouze materiální kostry života, ale přímo hnací ideové síly mravní, by si přáli, aby socialistický blok nepřestal fungovat od revoluce. Aby nebyl býval taktikou k dobíhání třetí strany, ale opravdovým nástupním seřadistěm socialistů marxistických i nemarxistických. Je však otázka, kdo zaplatí cenu?

Nedělejme si iluzí, že na dohodu doplatí ve volbách jedině sociální demokracie. Již druhý den přinesly některé krajinské listy spontánní projevy organizací obou stran o spolupráci. Někde se pokusili komunisté o zneužití, resp. nesprávný výklad dohody, a musili být sociálními demokráty opravováni prohlášením, že dohoda není splynutím. K americkým žurnalistům učinil ministerský předseda prohlášení o budoucím vývoji k jednotné socialistické straně. Jaký bude vývoj?

Konsolidační proces, k němuž strana sociálně demokratická směřovala od posledních parlamentních voleb, byl prudce zaražen. Nejen, že straně vraceli legitimace její nedávno získaní příslušníci; ztratila hodně nadějí získat ty, kdož věřili v její pevný, neklivý se postup ve věci demokracie. Teror není slučitelný s demokracií. Je možno s úsměvem podávat ruku tomu, kdo včera vyhazoval ještě příslušníky strany ze závodů na dlažbu? Není třeba mít více páteře? A na druhé straně je nebezpečí oslabení u méně pevných dělnických kádřů; směřuje-li vývoj opravdu k jednotné straně socialistické, proč v ní nebyť dříve, než bude pozdě?! Opět ztráta pro demokracii! Dohodou mezi komunistickou stranou a sociálními demokraty o společném postupu zesílila možnost prosadit cokoliv vůlí 51 procent proti vůlí 49 procent národa. Zároveň však ještě hlouběji byla vyryta čára mezi »levicí« a »pravicí«; nesprávná čára, poněvadž značná část příslušníků třetí socialistické strany stejně jasně, jako povinnost k svobodě a demokracii, cítí i svou povinnost k socialismu. Nemá-li dojít k rozdělení národa, bylo by potřebí spíše silnější, než slabší sociální demokracie. To si uvědomuje i její politický odpůrce. Volič v příštích volbách měl by spíše rozdělit vliv stran, než posilovat strany, tíhnoucí k majoritám; pluralismus, rozdělení moci na více činitelů, je i zde podporou demokracie. Volič se však nerozhoduje podle toho, co je nejvhodnější, ale podle toho, co strana slibuje svým dosavadním postupem dodržet i v budoucnu; a podle toho, co je výhodné pro něj.

Mělo-li smysl, že po revoluci byla obnovena vedle strany komunistické strana sociálně demokratická, bylo třeba, aby linie vedení byla pevná. Demise ministra Majera nebyla ranou do vody. Po prvé tu ministr položil na váhu otázku vlastní odpovědnosti proti výhodám, plynoucím z držení moci. Ukázala se tu rozdvouženost pohledů na Fierlingrův postup, i když demisi vzal pak ministr Majer zpět. Odpůrci sociální demokracie tvrdili po revoluci, že vznikla jen proto, aby hlasy, jež by nikdy nezískali komunisté, byly zachovány marxistické levici. To však nebyl smysl obnovy sociální demokracie a její politiky. Škoda, která vznikla na Slovensku neobnověním sociální demokracie v báňskobystřickém povstání, resp.

po osvobození, je důkazem, že existence sociálně demokratické strany je nutná pro demokracii, nechceme-li dospět k protikladu neodstíněné pravice a levice ve vnitřní politice, protikladu, který je nebezpečný i s hlediska politiky mezinárodní.

Gottwaldova prognosa o jednotné straně socialistické by ukazovala na konečný vývoj ke třem stranám, o nichž v Londýně uvažoval již prezident Beneš. Na pravici byla by pak patrně skupina voličů nesocialistických, ve středu nemarxistických socialistů-demokrati a na levici silná strana socialistická; nikoliv však tak silná, jako je dnešní úhrn hlasů komunistů a sociálních demokratů. Dospějeme k tomuto řešení? Jistě bude na překážku hodně věcí osobních; a bez vývoje a skutečného vyzrání lidu k odpovědné politice, bez opravdových vůdčích osobností i ve vedení stran je toto řešení ještě daleké. Znamenalo by i změnu struktur jiných stran, zejména strany národní socialistické, jež by snad pozbyla členstva nesocialistického, soustředila by však i hlasy mnohých sociálních demokratů-nemarxistů.

Dohodu Fierlinger-Gottwald nepovažují zatím členové Národní fronty za dlouhodobou a definitivní v oné formě, jak byla publikována. Již proto nikoliv, že současně s její proklamací se pokusili sociální demokrati o obnovu jednání s národními socialisty o socialistický blok; pomohla-li komunistům z bezděčně přivoděné izolace, nebude jim nic bránit v tom, aby ve volební kampani vytáhli všechny milionářské trumfy i proti sociálním demokratům: jen zde mohou zeslabit soc.-dem. kádry a zesílit blok svých voličů, nikoliv na »pravici«. Co bylo bezprostředním důvodem k uzavření dohody? Koluje o tom mnoho divokých pověstí, mezi nimiž nechybí ani zmínka o hrozbě pučem. Jsou příliš průhledné, než aby čtenář je nekriticky přejímal. Důvodů, proč sociální demokrati považovali dohodu s komunisty za nutnou, je však přesto několik. Strach, že se komunisté přes hlavy sociálních demokratů dohodnou ve vládě s národními socialisty, jako se to stalo na jaře? Nebezpečí, že parita podle voleb z května 1946 bude do důsledků prosazována i v pozicích hospodářských a že tím ztratí sociální demokrati řadu vedoucích míst? Důvěrná hohoda z předrevoluční doby o společném postupu vůdců obou stran a hrozba, že bude dohoda publikována? Snaha, ovládnout všechny posice ve straně úspěšným politickým manévrem ještě před listopadovým sjezdem? Otázky osobní a věčné se tu spojují a nikdo se nedopátrá nejvladnějších příčin, které tu nebo onu vedoucí osobnost vedly k jednání a které zase toho či druhého funkcionáře strany vedou k tomu, aby neproňšel svého hlasu o dohodě a nedával v této chvíli své jméno všanc ani pro, ani proti.

Národní fronta je nyní pevnější, než byla před miliónářskou bouří. Není to důsledkem pouze dohody Fierlinger-Gottwald. Neklidné dítě se vybouřilo; nadto má ještě v ruce krabičku prskavek, jež nezvlhly a zazářily v předvolebním ohňostroji. Jeho slabší sourozenec ví, že nebude chvíli ohrožován a že si v koutku může olizovat rány. A druhé strany Národní fronty si spočítaly, že 49 procent není o mnoho méně než 51, že ústava potřebuje kvalifikovanou většinu a že proces dělení veřejného majetku není ještě skončen; že zkrátka bez nich Národní fronta není možná. A nepraví Oskar Wilde moudře, že dvě přítelkyně mohou být přítelkyněmi na celý život teprve tehdy, jestliže se nejprve na smrt pohádaly?

Jest však jiný aspekt celé dohody: mezinárodní. Druhá internacionála nebyla obnovena a náměstek ministerského předsedy Fierlinger prohlásil při své cestě do Polska, že nebude obnovena, aby nebyly zvyšovány ideologické třenice mezi komunisty a sociálními demokraty. Ve skutečnosti však jak sociální demokracie, tak i komu-

nisté projevují snahy o internacionální dohodu stran v jednotlivých státech.

Sociální demokracie československá podnikla v posledních dvou letech několikrát pokus o pevnější mezinárodní vazbu sociálně demokratických stran evropských. Zúčastňovala se intenzivně sjezdů, jakými byly na př. sjezd ve Švýcarech nebo sjezd východoevropských sociálních demokratů v Budapešti, a obesílala i sjezdy soudružských stran, ať ve Francii, Holandsku či v Polsku. Dokonce klidila nevráživost komunistů, kteří pozorovali, že prsten III. internacionály je spínán neviditelným kružkem internacionály druhé i v těch zemích, jež považovali za výhradní doménu revoluční demokracie komunistické. Cesta ministra průmyslu do jihovýchodní a severovýchodní Evropy loňského roku byla okamžitě paralysována politickými cestami funkcionářů komunistických. Vývoj v Československu, kde sociální demokracie stála v posledním roce pevně v obhajobě demokracie, zneklidňoval vůdce komunistů. Zejména poukazováno na politiku sociálních demokratů polských, kteří pevně a určitě spolupracují s polskými komunisty; jejich úloha je snadnější o to, že je méně komunistů a více sociálních demokratů.

Komunisté proklamovali 5. října 1947 jasně, k čemu došlo v jednání zástupců komunistických stran při jejich schůzce v Polsku. Zřízení informačního byra znamená prakticky obnovu kominterny, i když sídlem bude tentokrát Bělehrad. V prohlášení se jasně odsuzují pravicové tendence vůdců socialistických stran Západu, chválena je spolupráce, k níž dochází mezi sociálními demokraty a komunisty v Československu, Polsku, Rumunsku, Maďarsku atd. S tohoto hlediska je dohodu Fierlinger-Gottwald posuzovat jako posílení mezinárodního socialistického bloku o širší základně, ke které dochází ve východní Evropě.

Jako v celém světě, tak i ve vnitřní politice dochází k pevnějšímu předělu hranic mezi světem demokracie individualistické a kolektivní, socialismem idealistickým a materialistickým. Ukázaly-li druhé strany Národ. fronty na povinnost, dohodnout se v rámci celého národa, ne v rámci bloků, nepodceňujme varovný moment tohoto návrhu. Znamená asi tolik, že nechceme vidět národ rozděven. Že cesta socialismu nemá být oddělována od cesty demokracie, osvobození člověka od vykořisťování nemá být uskutečněno, aniž dosaženo konce vykořisťování nesvobodou duchovní. Zároveň však v této chvíli je třeba, aby všichni, kdo heslo socialismu mají v programu a ve štítu, nedali se od své cesty zdržovat těmi, kdo se heslem socialismu jen zlehka a nedávno natřeli. Dávka z milionových majetků není cestou k socialismu; není dokonce ani krůčkem k němu, je-li navržena tak neplánovitě a tak krátkodobě, jak se původně stalo. Cestou k socialismu a k demokracii je dohoda všech stran Národní fronty o tom, kdy a jak chtějí připravit pro socialismus celý národ nejen podmínkami hmotnými, revolucemi institucí, ale i podmínkami duchovními, revolucemi srdcí a hlav.

národní hospodář

Bohumil Bílek

Jak se nám povede za rok - a za pět let?

Zchudli jsme.

Sucho způsobilo, že letos nemůžeme vyvézt cukr, ječmen a slad asi za 4 miliardy korun. Sucho způsobilo, že budeme muset dovézt o 6 miliard více potravin, než

jsme předpokládali. Sucho zatížilo naši platební bilanci o deset miliard.

Zchudli jsme i v národním důchodu. Necht zkrátit nakonec ponese ta nebo ona vrstva obyvatel — je jisté, že hodnota zemědělské produkce podle předválečného průměru činila v cenách z roku 1946 asi 58 miliard Kčs, kdežto hodnota, dosažená v roce 1946 jen asi 44 miliard, a hodnota v roce 1947 podle odhadu asi 38 miliard. Tyto poslední odhady jsou vzaty z dlouhodobého plánu sociální demokracie, jehož první polovinu 30. září předseda strany odevzdal předsedovi vlády jako podklad k jednání ústřední plánovací komise. V plánu zatím nejsou kapitoly o spotřebě a distribuci, o kultuře, veřejné správě a zdravotnictví, jež budou hotovy asi dříve, než vyjde tato stať.

Také pětiletka komunistů je hotova. Viděl jsem ji, je to tlustá kniha, avšak nedali do ní nahlédnout. Zato naznačili, že předseda strany Gottwald plán prostudoval a souhlasí s ním. Předseda vlády Gottwald plán od předsedy strany dosud nedostal.

Národní socialisté dokončí své prohlášení zásad o dlouhodobém plánování patrně ještě v tomto týdnu. »Divil byste se tomu, kolik věcí bude v souladu s plánem sociálních demokratů,« upozorňoval jeden z vůdců strany. »Bude to vypadat, jako by znalci jedné strany některé pasáže opisovali z prací druhé strany, ač při práci jedni o druhých nevěděli.«

O zásadové části plánu sociálních demokratů, jediné, která byla do uzavěrky tohoto čísla Dneška zveřejněna, řekl komunistický národohospodář: »To je dobré; se vším můžeme, myslím, souhlasit, až na zásadu posuvné pětiletky. Vypracovávat hospodářský plán každého roku vždy na pět let dopředu, to je neúměrné zatěžování plánovacího aparátu.«

»Komunistický plán neznám,« řekl v sobotu vedoucí národohospodář sociálně demokratický; »jen jsem slyšel, že komunisté odhadují stoupnutí národního důchodu za pět let dva až třikrát tak vysoko jako vy. My jsme skromnější, my odhadujeme, že národ zbohatne za rok asi o pět procent.«

»Sociálně demokratický plán ovšem znám,« řekl téhož dne vedoucí národohospodář KSČ; »už jsem k němu napsal obsáhlé připomínky. Můžete dát do novin, že tentokrát nebude o věci musít jednat ani vláda ani hospodářská Národní fronta, že se může pustit do práce rovnou ústřední plánovací komise.«

— To je vlastně také Národní fronta. —

»Ano, a jedinečně fungující. Představte si, že je to sbor s velkou výkonností, v němž se dosud ani jednou nehlasovalo. Všechno končilo dohodou.«

Zdá se, že tentokrát s plánem nebude nadměrných potíží.

— A jaké máte vy názory na dlouhodobé plánování? Jeden z vedoucích národohospodářů strany lidové měl tyto názory: »Aby po pětiletce nebyla již žádná letka.«

»Víte, při sdělávání dvouletky lidovci přistoupili jen na plánování soutěsek, čili jak my říkáme, úzkých profilů,« vykládal později jeden z tvůrců sociálně demokratického plánu. »Dvouletka byla plánem pro dobu nedostatků, avšak budoucí pětiletka bude již řešit soutěsky v odbytí.«

— Chtěl bych vědět víc o plánu sociálních demokratů. Je jediný dosud venku. Ale promiňte; většinu lidí nakonec nezajímá, co se jak plánuje. To je vaše starost. Lidi spíš zajímá, zda se jim povede líp nebo hůř.

Odpověděl: »Spotřeba každého člověka bude koncem roku 1953 uspokojena průměrně o dvacet pět procent lépe než v roce 1948, a tedy asi o 35 procent lépe než v roce 1937.

— Jak je to možné?

»Vypočetli jsme, že československý průmysl bez průmyslu stavebního může dosáhnout za rozumného hospodářského plánu do roku 1953 o 25 procent vyšší výrobu, než koncem roku 1948. Ta, jak víte z dvouletého plánu, má v průmyslu překročit celkovou úroveň výroby z roku 1937 o 10 procent. No, a 25 plus 10 je 35. To se ovšem týká průmyslové výroby. Nebudeme však daleko od pravdy, řekneme-li, že i potřeba stoupne úměrně. To platí zejména proto, že vývoz a dovoz se musí zhruba vyrovnat.«

Pokud je známo, nebyla konkrétní čísla plánu ještě nikde zveřejněna. Sociální demokrati chtějí, aby se rozpravy o hlavních zásadách a hlavních cílech plánu účastnila co nejširší veřejnost. Chtějí dosáhnout o základních směrnících plánu »spontánní dohody mezi všemi politickými stranami«. Věří, že jen cesta široké rozpravy jak ve straně tak v celém národě je slučitelná s demokracií. Dobře tedy, zde je podklad k rozpravě:

Celková průmyslová produkce (výroba a služby) má stoupnout za období 1949 až 1953 o 26 procent. Počet pracovníků v průmyslu za tutéž dobu vzroste o pět procent. Dnes máme v republice 12.2 milionu obyvatel. V roce 1953 jich bude asi 12.5 milionu. Z přírůstku 300.000 osob se dostane průmyslu zhruba 65.000 pracovníků. Je to tak? Bude-li přírůstek větší, což se může stát zejména na Slovensku, pak dostane přidáno stavebnictví.

Pracovní výkonnost pro celý průmysl se musí zvýšit průměrně o 20 procent. Je to možné?

Rychlost vzrůstu klíčových průmyslových odvětví, které mají rozhodující vliv na celé naše hospodářství, musí být rychlejší než jinde. Proto se dostane tří čtvrtin plánovaných investic do průmyslu báňského, energetického, hutního, chemického a do značných částí kovoprůmyslu i průmyslu kamene, zemin a keramiky.

Uhlí: Dnes se poměr mezi těžbou uhlí černého a hnědého změnil ve prospěch hnědého uhlí, a zde zase ve prospěch méněcenných druhů. Jakost kamenného uhlí je dnes horší asi o šest procent a hnědého asi o deset procent, což způsobuje na nevhodných topeništích daleko vyšší zhoršení topné ekonomie. Je nutno obnovit a vystavět řídírny a pračky uhlí, zejména ústřední úpravnu uhlí v Komořanech na Mostecku — jinak by se značná část těžby stala neprodejnou. Nová topeniště velkých a středních spotřebitelů je třeba přebudovat na hospodárné využití uhlí drobného zrnění nebo méně hodnotného složení. Sladit nová topeniště s dopravní oblastí té či oné páne. A využívat odpadové teplo a vedlejší produkty při spotřebě uhlí v podniku i v blízkých podnicích — Koksovny byly za války předimenzovány, ty přebytečné je nutno rušit.

Železná ruda: Těžba stoupne nepatrně. Stejně těžba rud ostatních. Je třeba pečovat o uran a o průzkum naftových oblastí.

S velkým rozmnožením pracovníků v dolech se nepočítá. Je třeba vyměnit přestárlé a nemocné, zvýšit výkonnost, mechanisovat v největší míře a zajistit horníkům byty výstavbou nových domů, i přesídlením pensistů do zdravějších krajů.

Energie: Třeba budovat tepelné elektrárny v blízkosti dolů pro podřadné druhy uhlí, přesouvat výrobu elektrické energie na vodní elektrárny, prohloubit elektrisaci venkova, průmyslu, živnosti i domácností, podpo-

rovat zároveň spotřebu plynu a stavět účelné dálkové plynovody. Spotřeba rychle stoupá; spotřeba elektřiny se do roku 1953 zvýší asi o 37 procent a spotřeba plynu asi o 43 procent proti roku 1948. V roce 1948 dovezeme 250 mil. kWh, v roce 1953 400 kWh. Po soustředění výroby stoupne výkon na zaměstnance ze 120.000 kWh ročně v roce 1948 na 175.000 kWh v roce 1953, tedy o více než 70 procent. V závodních elektrárnách se ovšem poměry změni celkem málo. Zvýšeným výkonem se podstatně zlevní cena elektřiny — i plynu.

Hutě: Rekonstrukce vyžaduje nejvyššího výkonu. Musíme se přiblížit předválečné výrobě v západních zemích — 250 kg oceli na osobu a zvýšit výrobu do roku 1953 na 130 procent proti roku 1948. Musíme také věnovat zvýšenou péči sběru starého materiálu.

Kovoprůmysl: Dojde k částečnému přesunu od hrubších výrobků k jemnějším. V nich je vyšší podíl práce proti materiálu. Tím se v roce 1953 zvýší skutečná hodnota kovových výrobků proti roku 1948 ne na 130, nýbrž na 135 procent. Bude třeba opatřit zařízení pro ústřední topení do 225.000 bytů, počítat s poklesem ve výrobě normálních vagonů a se stoupnutím výroby vagonů speciálních, dále těžkých nákladních aut s přívěsnými vozy o celkové nosnosti 15 tun a sedlových traktorů s přívěsným vozem o nosnosti 12 až 15 tun. Osobní automobil musí být o tolik levnější, aby se stal opravdu lidovým dopravním prostředkem. To platí i o motocyklech a jízdních kolech. A stupňovat výrobu spotřebního zboží: elektrické a plynové spotřebiče všeho druhu, přístroje pro mechanisované domácnosti, a ovšem, rozhlásové přijímače.

Z celkového množství kovových výrobků vyvezeme 25 až 30 procent. Výkon ve výrobě může stoupnout na 122 procent proti roku 1948, takže v roce 1953 při hodnotě 135 postačí 110 procent zaměstnanců z roku 1948.

Chemie: Na uhléne basi budou dvě nejdůležitější střediska: u Mostu, Falknova a Ústí, a na Ostravsku, kde bude i výroba syntetického dusíku. Chemický průmysl se bude budovat ještě v oblasti Kolín—Pardubice, na Přerovsku a v Bratislavě, Smolenici, Senici, v Nováčích a v Pohroní. Základem chemické výroby na Slovensku — i jiných průmyslů — bude ovšem dřevo. Na Slovensku je třeba i nové rafinerie. Stalinovy závody zůstanou zachovány v nynější kapacitě, ovšem s moderním zařízením, které umožní zpracovávat horší uhlí na pohonné látky lépe, než je tomu dnes. Nezapomínejme, že oslabení německého chemického průmyslu otevřelo naší chemii dokořán trhy ve střední a jihovýchodní Evropě. Hodnota vývozu v roce 1953 stoupne asi na dvě miliardy, výroba z 20 miliard v roce 1948 na 25 miliard v roce 1953. Především se zvýší výroba hnojiv, umělého hedvábí, tříslovin, umělých hmot, léčiv, rozpustidel a zejména mýdla. Výstavba a modernisace zvýší výkon o 25 procent, takže pro zvýšenou výrobu postačí nynější počet zaměstnanců.

Dosud jsme hovořili o prvovýrobě a o investičních statcích, o něž bude po řadu let v cizině velký zájem. A to nejen na Východě a ve střední Evropě — také na Západě — a jaký zájem! Jinde bude třeba výrobu omezit.

Sklo: Zahraniční trhy jsou dnes z části satureovány našim i cizím zbožím, dovozu zbytečného zboží se evropské státy (všechny až na Belgii a Švýcarsko) brání již dnes — a zámořské se jim bude bránit zítra nebo pozítří. Zahraniční soutěž je v některých druzích levnější a dobývá naše stará odbytiště, zvláště proto, že jsme mnohde ještě nemohli plně navázat předválečná spojení. Proto: nepředpokládat, že výroba skla u nás stoupne od roku 1948 do roku 1953 o více než 10 procent. Budeme ovšem nově budovat výrobu chemického skla a automatickou výrobu trubek, na žárovky a na »studené světlo«. Počet zaměstnanců ve sklářství se koncem roku 1953 sníží proti roku 1948 o 10 procent.

Kámen, zeminy, keramika: Plán zvýšit do-
savadní životní úroveň vyžaduje výrobu velkého množ-
ství stavebního materiálu. Můžeme počítat i se značným
vývozem; zvýšíme výrobu v pěti letech (do roku 1953)
o 40 procent. — Proti předválečným časům chybí to-
muto průmyslu dnes 30 až 40.000 pracovníků. Podle
zkušenosti z jiných států musíme předpokládat, že jde
o trvalý zjev. Proto lze potíže řešit jen rozsáhlou mecha-
nizací a racionalisací výroby. Ušetříme lidskou práci,
palivo — a jelikož jde o podstatné složky výrobních ná-
kladů, ceny se nám sníží velmi podstatně. Výkon lze zvý-
šit za pět let o 15 až 20 procent; potřebu zaměstnanců
— asi o 16.000 více než v roce 1948 — musíme zajistit
zejména mzdovou a sociální politikou.

Papír, grafika: Spotřeba papíru na hlavu se stále
zvýšuje. V letech 1948 až 1953 se zvýší ještě o 3 až 4
kilogramy na hlavu. Vývoz má dosáhnout 20 až 27 pro-
cent celkové výroby. Vývoz lepenky zůstane asi na dneš-
ní výši, vývoz buničiny možno zvýšit na 20 až 25 procent
celkové výroby. Ovšem nezapomínejme, že v roce 1950
uvedou Spojené státy do provozu velké celulosky v USA,
které budou s to krýt celou světovou spotřebu. Soutěž
bude v jakosti a v cenách. V jakosti sulfitové celulosy
obstojíme ve světové soutěži již dnes. — Dnešní vývoz
výrobců z papíru bude možno roku 1953 zdvojnásobit.
Vývoz knih a tisků může v témže roce dosáhnout 10 pro-
cent naší tiskové produkce. A co je velmi významné:
papír se vyrábí z 92 procent z domácích surovin. Postá-
vime mimo jiné moderní stroj na rotační papír a pří-
slušnou brusirnu, nový stroj lepenkový i papírenský.
Zavedením výroby sulfitového lihu z odpadových vod
uchráníme ryby, jež dnes v odpadových vodách hynou.
Celková výroba v papíru a grafice se do roku 1953 zvýší
o 30 procent — při témž počtu zaměstnanců jako v roce
1948.

Dřevo: Vývoz řeziva bude nutno omezit co nej-
více, výroba v roce 1953 stoupne asi na 130 procent proti
roku 1948. Výroba pil zůstane na výši roku 1948. Proto:
větší vývoz nábytku, dyh a překližek! Zvláště na Slo-
vensku!

Textil: Spotřeba se velmi zvýší, také potřeba speci-
álních tkanin, zvláště pro kožedělný a gumárenský
průmysl. Suroviny jsou ze zahraničí — v roce 1948 do-
konce z 88 procent celkové potřeby surovin. Proto: vy-
vážet jen jakost, a co nejvíc hotových výrobků, oděvy
atd. Rozšířit plochu jakostního lnu, i chov ovcí. Z 12
procent zvýšíme do roku 1953 surovinovou základnu na
25 procent. Výrobu zvýšíme o 15 procent, s počtem děl-
níků o 4 procenta nižším proti roku 1948.

Kůže, guma: V roce 1948 má být spotřeba jako
v roce 1937: 2.25 páru na obyvatele ročně. V roce 1953
vzroste spotřeba na 3.5 páru. Vývoz jakostnějších a pře-
pychovějších druhů, poptávka by byla. Doma zvýšíme
výrobní kapacitu jen u gumových holínek a u obuvi
pro děti do čtyř let. Dobudováním pneumatikárny v Pú-
chově na Slovensku budeme v čele moderní výroby
pneumatik, zásobíme zcela dostatečně domácí trh, zbude
dost na vývoz.

Pivo: Obnovíme mírovou stupňovitost od roku
1949. Více piva lahvového (láhev!), rovněž stoupá obliba
piva černého. Větší výrobu, stejný počet pracovníků.

Mlýny: Dnešní kapacita převyšuje trojnásobně
spotřebu. Proto: zavřít nerentabilní podniky s ohledem
na potřeby zemědělských oblastí.

Cukr: Spojit výrobu s výrobou lihu. (Osm nových
sulfitových lihovarů. Uvolnění zaměstnanců z celého od-
větví.) S dlouholetou příznivou cukerní vývozní kon-
junkturou nelze počítat. Vyrábět často jen těžkou šťávu,
takže udržíme menší počet cukrovarů v provozu po
větší část roku. Budou sušené řízky jako krmiva. Nový
závod ve Slezsku.

Umělé tuky: Dovážet pro ně raději suroviny než
drahé tuky živočišné. Racionalisací se uvolní jistý počet
pracovníků.

Čokoláda, cukrovinky: Velká výroba, velká
spotřeba, v každé rodině pravidelně. Postačí méně pra-
covníků, stejný počet závodů. Provést specialisaci: dnes
všechny továrny dělají snad všechny druhy. Při výrobě
těstovin posunout práci z domácnosti do továrny. Vy-
tvořit větší jednotky.

Chladírny, mrazírny: Budovat, budovat. Zná-
mé návrhy.

Mléko: Více, přesun z dráhy na autotanky, na
láhvové mléko, později z hliníku, jednou z nerez. Vy-
rábět mléčné zmrzliny. Dodávat mléčné výrobky v pů-
vodním, čistém balení.

Zemědělství: Nebudou kolchozy. Nebudou sov-
chozy. Nebudou trpasličí statky. Nebudou velkostatky
nad 50 hektarů — jen na šlechtitelství, chovatelství, vý-
zku. Provést rozsáhlé scelení pozemků — úplně v po-
hraničí, na půl milionu hektarů ve vnitrozemí. A vše
dobrovolně — kdo odejde z vnitrozemí, dostane lepší
půdu v pohraničí. Obec, která se dobrovolně brzy scelí,
dostane dříve stroje než ostatní. Nelze počítat, že získá-
me do zemědělství bývalý počet pracovníků. Proto: orga-
nisovat na podkladě nynějších pracovních sil. Jak? Dát
novbu plochu trpasličím podnikům, kde lidská práce není
dost využita, a umožnit velkorysé užití strojů na scelené
půdě. Naše zemědělství, odhadují sociální demokrati,
potřebuje k úplné mechanisaci asi 100.000 až 130.000
traktorů. V pětiletém plánu jich vyrobíme 50.000. Tím
uspoříme 100.000 koní — proto může být víc o 100.000
dojnic. A těmi traktory zároveň uspoříme do 5 let na
50.000 pracovních sil. Dnes chybí celému zemědělství
60.000 stálých pracovníků.

Jinak: snížit osev, zvýšit krmivovou základnu. Přejít
opět na řádné střídavé hospodářství. A pěstovat ty druhy
obilí a ten druh zvířat tam, kde jsou pro to optimální
podmínky. 10 milionů ovocných stromků a 2 miliony
ovocných kerů, a 50 procent dosavadního stavu včel.
A náležitý finanční fond, který by z cenových srážek
v dobách úrody vytvořil zálohu pro čas úrody.

Zásada v zemědělství, jako všude jinde: o cenách vý-
robců musí rozhodovat výrobní náklady. Proto snižovat
ceny zemědělských výrobních prostředků — a tím cen
potravin. A všude ceny jednotné. Investice, včetně
oprav, 8—10 miliard ročně. Část hradit levným úvěrem.

Závěr: Podáváme jen strohý výtah z obsáhlého
plánu. A jen prima vista komentář: Není dost po-
drobný. Je to často spíše program než plán. Na kontrolu
čísel, kritiku jednotlivostí je času dost. A to není práce
jen pro novináře, to je práce pro mnoho a mnoho lidí.
Vyhlídky nejsou špatné. Dohodnou-li se strany, a jsou-li
naznačené perspektivy v podstatě správné, pak se nám
v roce 1953 povede opravdu dobře. A hlavně: pohyb na
půdě má být dobrovolný, a pohyb v průmyslu z oboru
do oboru rovněž. Sociální demokrati jsou přesvědčeni,
že nebude třeba užít nařizovacích metod, k nimž sně-
movna již dala vládě plnou moc. Postačí vhodná poli-
tika cenovek a mzdová, bytová a kulturní. To podle so-
ciální demokracie dá možnost životu svobodnému a tím
snad i šťastnému.

otázky a odpovědi

Miloš Šifer

Boj o vše

Profesor Albert Einstein prohlásil po první světové válce,
kdy nejen v Ženevě, ale všude statečně a nekompromisně
hájl věc svobody, demokracie a především míru, toto:

Vynikající mužové minulých generací poznali, jak závažným cílem jest zajištění mezinárodního míru. Avšak vývoj techniky máš duby činní tento mravní požadavek existencí otázkou dnešního civilizovaného lidstva a aktivní účast na řešení mírového problému věci svědomí, které se žádný svědomitý člověk nemůže vyhnouti.

Je třeba si ujasnit, že ony mocné průmyslové skupiny, které mají podíl na výnobě zbraní, se staví proti pokojné úpravě mezinárodních sporových otázek a že vlády jsou s to dosíci jen tehdy omezeného důležitého cíle, jsou-li si jisty účinnou podporou většiny občanstva. V naší době demokratické vládní formy závisí osud národů jen na nich samých; toho musí býti každý jednotlivec vždy pamětliv.

Když jsem uvedl svůj doslov k politování, hodnému rozhovoru soudruha Gustava Barése, s p. Ferdinandem Peroutkou, znamenalo to, že se bývalý politický vězeň zastává jiného nejbližšího politického vězeň ani nic podobného. Znamenalo to, že věc pravdy a svobody je nutno hájit všude a za všech okolností a to třeba i proti vlastním přátelům, vlastní straně. Znamenalo to, že kritika (a to veřejná) je možná i se strany komunistů. Znamenalo to, že pomluvy v tomto smyslu jsou právě jen pomluvy.

Moje měřítko pro trpělivost vyžaduje snad příliš mnoho. Nicméně novinář rázu Peroutkova by se neměl dát nikdy strhnout k neuvážené větě, nebo jen k jedinému slovu, jehož tón je vulgární. Bohužel jsem nevěděl, že byl p. Peroutka povolán z koncentračního tábora, aby pokračoval ve své práci a že tuto pro někoho jiného lákavou nabídku statečně odmítl a raději nastoupil nejistou cestu zpět za ostnatý drát. Nepodepsal jsem se celým jménem, protože moje jméno, jež málokdo zná, nemělo v dané souvislosti žádný význam.

Touží-li však část veřejnosti po důkazu, že komunisti může projevit svůj vlastní názor a to třeba veřejně, že má odvahu se podepsat, buďť jí tento důkaz dán.

Před časem mi vytkl v přátelském rozhovoru soudruh Vaček, ústřední sekretář pro mládež, že moje názory na jisté otázky byly příliš abstraktní a tím skreslené. Jeho kritiku jsem považoval za velmi podnětnou, neboť mi pomohla odkrýt mnohé z omylů, jichž jsem se dopouštěl. Je třeba postupovat vždy konkrétně, podle nesporně zjištěných fakt ...

Přiznávám se, že moje dnešní stanovisko není v souladu s varšavským prohlášením. Snad protože nerozumím, nebo špatně rozumím několika myšlenkám, jež obsahuje.

Bohužel jsem zjistil, že nejsem sám. Prošim tedy dva muže vynikajícího postřehu a výzho charakteru, dva muže, k nimž chovám naprostou důvěru, soudruha univ. prof. dr. Arnošta Kolmana a soudruha Vačka, aby laskavě zjednali jasno v těchto otázkách:

1. V Prohlášení se praví: „Spojené státy a spolu s nimi Anglie si vytýčily ve válce jiný cíl: zbavit se konkurentů na trzích (Německo, Japonsko) a upevnit své dominující postavení.“

Cíle si vytýčují pouze lidé. Říkáme-li — Spojené státy —, myslíme tím zde určité osoby. Kdo je tedy míněn? Vláda, což byl prezident F. D. Roosevelt a jeho kabinet, senát? Tak zv. američtí imperialisté? To jsou především tyto pánové:

1. Benjamin FAIRLESS, president United States Steel Corporation, pán světové ocele. U. S. S. C. vyrábí více ocele než všechny továrny Sovětského svazu dohromady. Postava obestřená tajemstvím. Když ho chtěla americká veřejnost poznat, bylo třeba stávek. Začal jako horník, tím byl také jeho otec.
2. Eugene HOLMAN, president Standard Oil Company, zvaný „Šedá eminece mezinárodní politiky“, člen

petrolejové „Velké pětky“. Bývá obviňován, často neprávem, že si pohrává s trůny a vyhlašuje války.

3. Lamont DUPONT, president Compagnie Dupont de Nemours. Ovládá největší chemické koncerny světa a jemu také náleží hlavní továrny, vyrábějící atomové pumy. Přesto, že jeho jméno málokdo zná, je opravdovým pánem průmyslu. Jeho společnost se rozkládá v četné podřazené a přiřazené podniky a společnosti, takže mnohastrannou působnost nelze ani vypočítat.
4. Alfred P. SLOAN Jr., president General Motors. Jeho společnost vyrábí většinu strojů pro americká vozidla, letadla a lodě.
5. Kauffman KELLER, president Chrysler Corporation, vynálezce nové aerodynamické linie amerických vozů. Bývá nazýván „Bull-Dog“.
6. Eugene GRACE, president Bethlehem Steel Corporation, přispěl velmi k vítězství Spojenců svými pancéři, letadly a děly.
7. Donald W. DOUGLAS, president Douglasovy letecké společnosti, která vyrobila a poslala do světa již tolik letadel, že každé dvě minuty vzlétá jeden douglas.
8. Henry FORD III. vyrábí především známá auta.
9. Henry J. KAISER, nový americký milionář, finanční a průmyslový magnát, tvůrce „Liberty ship“. Na podzim roku 1946 ho žalovalo ministerstvo financí. Vyšetřující komisi se zdálo, že jeho tvůrčí dynamismus byl sedmnáctiprocentním ziskem odměněn poměrně přílišně.
10. Paul W. LITCHFIELD, president Goodyear Tyre and Rubber Company, vládne nad kaučukem.

Nebo je míněno více než deset „hlavních podněcovatelů války v USA“, které jmenoval Vysinskij? Nebo snad dokonce část lidu U. S., či všichni občané U. S.?

Znamená uvedená věta, že američtí vojáci nepadli v boji proti fašismu, v boji za svobodu a demokracii, ale za zbavení se konkurentů své vlasti? V tom případě by bylo nutno uznat, že zoldneři britských imperialistů neměli před třemi roky u Arnhemu právě nejhorší obradní morálku ...

2. Je konstatováno, že politika U. S. a Anglie směřuje k posílení imperialismu a k zardoušení demokracie. Blíže charakterisována tato politika poukazem na její „faktickou lupičskou podstatu“. Smím se ptát, v čem spočívá „fakticky lupičská podstata“ politiky Spojených států a Anglie, směřující k posílení imperialismu a k zardoušení demokracie? Jak se dá odůvodnit, že bylo v této souvislosti užito právě výrazu „fakticky lupičská podstata“?

3. Dále se obviňují U. S.: „Věřejší agresori — němečtí a japonští velkokapitalističtí magnáti — jsou připravováni Spojenými státy americkými k nové úloze: mají se stát nástrojem imperialistické politiky USA v Evropě a Asii.“

Domníval jsem se, že němečtí agresori jako A. von Krupp nebo představitelé I. G. Farben jsou souzeni pro svou zločinnou podporu agrese Německa, a nebylo mi známo, že jsou naopak připravováni k nové, ještě strašnější úloze a to Spojenými státy.

Prošim tedy o jména deseti největších německých agresorů a velkokapitalistických magnátů a o řadkovou charakteristiku jejich majetku a činnosti.

4. Další obvinění: „Arsenal taktických prostředků, používaných imperialistickým táborem, je neobyčejně rozmanitý. Kombinují se zde přímé hrozby násilím, vyděračství a nátlak, různé metody politického a ekonomického nátlaku, podplácení, využívání vnitřních rozporů a rozepří k posílení svých pozic: všechno to se provádí pod liberálně-pacifistickou rouškou, která má oklamat a machytat lidi, nevyznající se v politice.“

Nebylo mi dosud známo, že americká vláda postupuje jinými prostředky, než vláda kterékoli zbývající velmoci. Prošim proto o uvedení několika význačných zločinů vyděračství, podplácení atd., kterých se dopustila v poslední době.

5. Je třeba považovat nesocialistickou stranu lidovou za stranu zrádcovskou, či spadá do výjimek a je progresivní demokratickou stranou? Je nutno za dnešní situace považovat příslušníky našeho národa, kteří by projevovali vděčnost a sympatie k Spojeným státům, za zrádce?

6. Posléze se deklaruje: „Hlavní nebezpečí pro dělnickou třídu tkví nyní v podceňování vlastních sil a v přeceňování sil imperialistického tábora.“

Pokud je mi známo, mohli by disponovat západní spojenci v případě totální války asi padesáti miliony vojáků. Samotné U. S. mají pak největší letectvo a loďstvo a v případě potřeby může jejich válečný potenciál převýšit válečný potenciál ostatního světa. Do toho nepočítám zbraně atomové, raketové a bakteriologické, k jejichž použití by, řekněme, nemuselo dojít. Jsem informován mylně?

Proč je v této souvislosti jmenována pouze dělnická třída?

7. V podstatě se hovoří o nutnosti semknutí se v „anti-imperialistický, demokratický tábor“. Znamená to, že KSC, jako jeho součást, zahájí politiku otevřeného nepřátelství vůči U. S.?

8. Vyšinskij obvinil propagandu U. S. z štvání proti Sovětskému svazu. Tato propaganda, kterou reprezentují především John Forster Dulles, Walter Lippman, Osborne, tvrdí ve svých nejsilnějších vývodech v zásadě toto:

- a) „Spojili jsme se proti jednomu tyranovi s druhým tyranem a co horšího — my jsme si to neuvědomovali.“ Vydatně se využívá řeči zrádce Kravčenko a jiných, aby se „dokazovalo“, že v SSSR a ve východní Evropě není svobody, ale naopak, že jsou oponenti komunistických režimů zavírání do koncentračních táborů, posílání na pochody smrti do liduprázdných oblastí Sovětského svazu, atd.
- b) „Vládcové Kremli se nikdy nevzdali myšlenky na světovou revoluci, na zbolševisování celého světa.“ „...„Měli bychom zasáhnout dříve, než budou mít Rusové atomové zbraně...“ ...„Někdejší spor Stalina s Trockým nespočíval v tom, že by si Stalin světové revoluce nepřál, ale v tom, že tvrdil, že by byla za tehdejší situace předčasnou...“ Taktika sovětské zahraniční politiky je soustavně přirovnávána k Hitlerově taktice „one by one“ a Sovětský svaz je obviňován z převzetí starých cílů carských a z imperialismu. Rozdíl mezi nacistickými vládci a vládou SSSR je spatřován hlavně v tom, že první byli blázny, kdežto druzí jsou schopnými a tím nebezpečnými nepřáteli.
- c) Hovoří-li dialektický a historický materialismus o třídách a o nevyhnutelném konci starého kapitalistického řádu, jsou všechna jeho tvrzení soustavně obrácena: Třídy se považují za „marxistický výmysl“, neboť jaképak třídy, když má každý občan U. S. příležitost dosáhnout těch nejvyšších postavení? (Fairless je z chudé rodiny, začal jako pomocný dělník a vypracoval se v suverénního vládcе nad americkou a vlastně i světovou ocelí.) Naopak se však říká, že v SSSR je několik kast, jen jedna vládne...
- d) Komunismus je představován jako obrana neschopných davů proti schopnější a pracovitější menšině. Proč se dělit o zisky z vlastní práce s těmi, kdož nejsou k ničemu? Stále se opakuje, že americká svoboda dává každému příležitost, aby se stal t. zv. „self-made-man“...

Nyní ovšem vzniká otázka: Má se těmto americkým polemikám čelit stejnou mincí? Tato americká propaganda přejala v jádru všechno, co tvrdil Goebbels o bolševickém nebezpečí. Naši obranou bude tedy převzít zbylou část o židoplutokratech? Zdá se mi, že se někdo bude smát a velmi se radovat — Němci. Poslední volba F. D. Roosevelta však ukázala, že americké veřejné mínění se nedá ovlivnit propagandou — tehdy byl téměř celý tisk proti Rooseveltovi — neboť Američané novinám mnoho nevěří, propagandě již vůbec ne — myslí obvykle sami...

Konstatuji, že, kdybych ztratil důvěru ve vedení komunistické strany, kdybych poznal, že nestojím na straně práva, spravedlnosti a svobody, tu bych neváhal okamžitě z toho vyvodit důsledky a stejně by zajisté učinily tisíce jiných soudruhů. Zatím se však nemohu než domnívat, že komunistické strany jsou demokratičtější než mnohé jiné. A když jsou moje názory na některou důležitou otázku podstatně odlišné, nevidím důvodu, proč by tato demokratičnost a svoboda neměla nést zatěžkávací zkoušku před zraky veřejnosti, když dnešní situace — jak se zdá — právě takové zkoušky vyžaduje.

Stíny americké finanční pomoci

Po přečtení posledního článku p. J. Beneše pod tímto názvem v č. 26 »Dnešku« vidím, že budu nucen aspoň stručně mu odpovědět, i když pan Beneš převedl diskusi na zcela jiné pole. Snaží se v čtenáři vzbudit nářkem nad vývojem mezinárodních hospodářských styků dojem, že jsem obětí ideologické vlti mlhy.

Pan B. na jedné straně správně uvádí, že Anglie stojí před nezbytností vyrovnat nepoměr mezi svým vývozem a dovozem, ale na druhé straně odsuzuje prostředky, které jsou nezbytné, chce-li se Anglie o vyrovnání aspoň pokusit. Je proti tomu, že si Anglie utáhla opasek, ale zapomíná, že to není příčina, ale následek nedostatku. Je zbytečné mluvit proti utahování opasku, nemám-li co jíst. Jak chce pan B. opatřit pro Anglii bývalý blahobyť, jak chce vyrovnat rozdíl mezi vývozem a dovozem, než snahou po zvýšení vývozu na úroveň dovozu, a nelze-li toho v plné míře dosáhnout, tedy též částečným snížením dovozu, až se dovoz s vývozem vyrovná? Co je na této snaze nerozumného? Jaké zde může přijít zklamání, než to, že se tato snaha na 100 procent nepodaří, že přes všechno úsilí vlády a národa zůstane ještě značný schodek? Což může Anglie zachovat bez zvýšení vývozu dovoz na nynější výši? Může kupovat za dolary, které nemá? Jak asi si má dosavadní vysoký dovoz zachovat? Na to vše zůstává pan B. odpověď dlužen, ale místo toho mluví o tom, že je nutno postavit na nohy světové hospodářství. Je to asi tak, jako kdyby říkal: Bude-li všeobecný blahobyť, bude i nám dobře. To ovšem ví i malé dítě. Ale jak za dnešních poměrů toho dosáhnout? Volným obchodem? K jakému naprostému zhroucení by to za dnešních poměrů muselo vést, jsem vysvětlil již minule, a pan B. se ani nepokusil některý z mých argumentů v tom směru vyvracet.

Mluví proti autarkickým protézám, ačkoliv na jiném místě sám uznává, že je nemyšlitelné, aby za nynějšího stavu se některý stát vzdal celní ochrany vůči silnějšímu konkurentu. Vytýká mně, že jsem ho o tom zbytečně přesvědčoval, ale setrvává na tom, že ochrana je škodlivá, i když sám uznává, že je nezbytná. Je však bláhové mluvit proti tomu, co je nezbytné. Nic jiného jsem neříkal, než že státy jsou nuceny se bránit proti přesile americké konkurence a proti hrozivě nerovnováze amerického vývozu a dovozu. Dokud tato nerovnováha americké obchodní bilance trvá, je nemyšlitelný návrat k volnému zahraničnímu obchodu, protože při volném obchodu by nastalo v krátké době úplné odsátní všech dolarů, zhroucení všech ostatních měn, a úplné ucpání mezinárodní výměny statků. Dokud jsou tedy ostatní státy ohroženy, musí se bránit, byť by sebe více toužily po spolupráci, jako na př. Anglie. Mám-li na vybranou mezi zkázou a strastiplnou obranou, volím obranu a nebudu mluvit proti obraně s poukazem na obtíže a strádání, s kterými je spojena, nebudu nařikat, že jsem nucen utáhnout si opasek. Churchill za války nabídl anglickému národu krev, pot a slzy a přes to se národ nepostavil proti němu, ale šel odhodlaně za ním, protože věděl, že nemá jiné volby, nechtě-li zahynout.

Ano, vím, je ještě jedna cesta, jak dočasně odstranit nikoliv nerovnováhu anglického zahraničního obchodu, ale pasivní platební bilanci z toho vznikající, t. j. nedostatek dolarů. Nový americký úvěr. Na stinné stránky takových úvěrů jsem poukázal. Hned na začátku jsem uvedl, že takový

úvěr může přinést v tíživé situaci okamžitou, rychle působící úlevu opatřením nezbytných potravin, surovin a nejn nutnějšího spotřebního zboží. Nepsal jsem proti americkým úvěrům vůbec, ale chtěl jsem jen upozornit, aby se nezapomínalo též na jejich stinné stránky. V případě, že by se ukázal takový úvěr skutečně nezbytností, pak ovšem není jiné volby, byť vedle okamžité záchrany situace přinášel důsledky sebe tíživější. Ide tedy o to, dobře uvážit, zda a kdy je úvěr skutečně nezbytný, nebo aspoň užitečný, zda totiž jeho výhody aspoň převyšují nevýhody. O nic jiného mně nešlo.

Pan B. se mylí, když uvádí, že Anglie se zřekla milodarů a uchýlila se k autarkii. Nikoliv, Anglie se uchýlila k obraně své měny a svého hospodářství proto, že starý úvěr byl vyčerpán dříve, než se původně počítalo a že nový úvěr v Americe včas neobstál. Jakkoli je známo z denního tisku, mluvčí anglické vlády již z jara upozorňovali americké činitele na nebezpečí rychlého vyčerpání půjčky a dožadovali se a dosud se dožadují další americké finanční pomoci. K nedávným ochranným opatřením pak sáhli, až když už nebylo jiného zbylí. Nebo snad pan B. ví, co mohla Anglie udělat vhodnějšího, když hrozilo úplné vyčerpání dolarů a nový úvěr včas nepřišel? Vždyť Anglie sahá už i na «železnou» zásobu svého zlata. Pan B. říká, že zrušení směnitélosti libry znamená kroka zpět. Ale jak jinak mohla Anglie zabránit zhrucení své měny? Pan B. neříká, co by se stalo, kdyby směnitélost zrušena nebyla. Došlo by k finančnímu zhrucení po úhlavním vyčerpání dluhů a zbita a směnitélost by přestala stejně sama sebou, až by už nebylo co směnňovat. Jednal špatně, kdo volil menší zlo?

Pan B. místo skutečných argumentů si pomáhá lacinou ironií a zsměšňováním. Zde příklad:

»Řídit a plánovat se dnes stalo ve světě nejnovější módou. Liberalismus je ve psi, jeho záře žalostně pohasla. Bída světa zaručeně vyřeší řízené hospodářství. Začíná nová epocha lidstva, kdy všemocný a důmyslný stát obsáhne všechno lidské konání pomocí gigantického správního aparátu. Nebude soukromá iniciativa budou jen úřední normy a plány. Nebude mezinárodní obchod; budou jen mezinárodní obchodní dohody. Můj vám tolik a tolik ložomotiv, vy nám tolik a tolik pomáh na vlády: Chaos a krize zaručeně zmizí, neboť lidé mít důmyslný, bezvadně fungující veleplán.«

Podobným způsobem možno ironizovat a zsměšňovat i tu nejlepší věc a považovat k posouzení čtenářům; zda se takový způsob hodí do věcné diskuse. Nejlepší však na tom je, že pan B. na jednom místě takto řízení a plánování zsměšňuje, aby pak o pár řádků dále tvrdil, že liberalismus se nestaví proti plánu a řízení. Nevím, jak si představuje svůj řízení a organizovaný liberalismus. Podle běžného pojetí je základní zásadou hospodářského liberalismu, aby stát co nejméně zasahoval do hospodářství jednotlivce a ponechal mu co největší volnost v hospodářském podnikání. Proto je to systém soukromopodnikatelský, a vytvořením velkých soukromých kapitálů se stal soukromokapitalistickým.

Přirozené, že nikdy nebylo lze ideál naprosté hospodářské svobody uskutečnit na 100 procent, protože svoboda jednoho často ohrožuje zájmy druhého, nebo zájmy celku, a proto i liberalismus 19. století zřekl určitá omezení, určitá zásahy do hospodářského života, takže ani tam nelze mluvit o hospodářském anarchismu, který by předpokládali volnost naprostou. Tyto zásahy do hospodářské svobody byly ovšem v liberalistické soustavě prvky solidaristickými, resp. sociálními, neliberalistickými. V 20. století však těchto zásahů všude přibývá a mnohde se mění znenáhla hospodářství liberalistické v hospodářství částečně řízené, v menším nebo větším rozsahu. Pokud však tyto zásahy zůstávají omezené, a neruší základní liberalistickou strukturu, mluvíme stále ještě o liberalismu jako na př. v USA. Tam kde se uplatnilo více hledisko solidaristické a sociální, nabyla řízení značného rozsahu a mluvíme o socialismu, který ovšem může být různě odstupňován. Čím více plánování a řízení, tím méně liberalismu. Je tedy řízení a plánování v protikladu s liberalismem jako zásadou.

Chtl jsem jen zdůraznit, že návrat k skutečnému liberalismu, jaký znalo 19. a počátek 20. století, je nemožný. To viděl i prezident Roosevelt a proto nastoupil v hospodář-

ské politice novou cestu, »New Deal«, která i když zachovávala základní strukturu liberalismu, znamená jeho částečné odbourání a první krok k hospodářství řízenému v společném zájmu, tedy k socialismu. I když snad se Roosevelt sám považoval za liberála a nechtěl liberální systém odstranit, ale jen reformovat, protože poznal jeho neudržitelnost v dosavadní formě.

V mezinárodním obchodě pokud jde o jednotlivce, je dnes hospodářský liberalismus zásahy států hodně omezen; ale pokud jde o státy samotné, tváří dosud v jejich hospodářských stycích úplný liberalismus, i když vždy nepoužívají liberálních metod, a to po celou dobu dosavadních dějin, protože dosud nebyla vytvořena mezinárodní vláda, jejíž pravomoc by se vztahovala na celá, neb aspoň většinu lidstva. O hospodářské anarchii však nelze mluvit ani tam, protože státy dobrovolně omezují svou volnost aspoň mezinárodními smlouvami. Svět jednotně hospodářsky a tedy i politicky organizovaný bude však znamenat konec i tohoto liberalismu, a nikoliv jeho maximum, jak nesprávně tvrdí pan B.

Nejvyššího prospěchu lidstva nelze dosáhnout, jak se pan B. domnívá, dosažením maxima individuální svobody, protože maximum svobody znamená anarchii. Nutno hledat nejlepší poměr mezi svobodou a vázaností, mezi zájmy individuálními a společnými lidí. Řád je vlastně rubem svobody a svoboda rubem řádu. Kde začíná řád, přestává svoboda, kde přestává řád, začíná svoboda. Tak, jako je škodlivá svoboda, přesahuje-li určitou mez, je též škodlivá přílišná vázanost. Jsem pro svobodu všude, kde přináší větší užitek než škodu. Totéž platí pro všechna omezení a zákazy. Mají věcné odůvodnění jen tam, kde přinášejí více užtku než újmy (i psychologické). Při tom nutno brát i úvahu zájmy individuální i kolektivní. Hodnocení jednotlivých lidí, skupin i národů bývá však různé a vede k politické nejednotnosti v národech i mezi národy. Najít správný poměr mezi svobodou a řádem; to je věčný politický problém lidstva, mění se s dobou a vyžadující vždy nového a nového řešení. Je tedy žádoucí nikoliv maximum, ale optimum svobody za daných poměrů; kdy více i méně svobody znamená újmu.

Tu okolnost, že výrobní přebytky představují zpravidla jen nadvýrobu relativní v důsledku omezených nákupních možností jsem již sám zdůraznil poukazem na ničení potravin při současném hladu v jiných částech světa. Jestli se tomu říká nadvýroba nebo nedostatečná kupní síla, je v podstatě jedno; rozhodující je fakt nerovnováhy mezi výrobou a spotřebou, který může mít příčiny různé.

Konečně nejsem takový pesimista jako pan B. který tvrdí, že náš národ je posedlý vůlí mlhou víry v samospasitelnost totálního státního řízení. Rovněž nepovažuji pro náš národ za tragické, že jsme se neúčastnili pařížských jednání o Marshallově plánu, a účelem mých úvah o amerických úvěrech bylo právě rozptýlit obavy z tragických důsledků naší neúčasti. Lituji, že se mně to v případě pana B. nepodařilo.

Dr Jar. Nový

K diskusi o školské reformě

Sleduji se zájmem diskusi, kterou v »Dnešku« rozvířil univ. prof. Hlavatý svým pozoruhodným kompromisním návrhem školské organizace. Nabudu tu rozebrat důvody pro a proti; chtěl bych jen upozornit na velmi podobný návrh školské organizace, který nám zanechal J. A. Komenský. Myslím, že nám to v jednom směru osvětlí nesnadně reformního úsilí.

Komenský navrhoval čtyři šestileté školní stupně, školu mateřskou, obecnou latinskou a vysokou, v nichž by se pečovalo o výchovu mládeže do 24 let. Osud mu bohužel nedopřál, aby myšlenku provedl. Návrh Komenského přirozeně nemůžeme převzít beze změn v podrobnostech. Je také třeba mnohde domyslet, a doplnit podle dnešních potřeb. Pro stručnost se v dalším omezíme pouze na dva šestileté stupně pro věk od 12—18 let, protože školy pro tento věk jsou předmětem největšího zájmu veřejnosti.

Škola obecná byla by, jako u Komenského, povinná pro všechny děti ve věku od 6—12 let s výjimkou dětí, vyžadujících zvláštní péče. Sledujeme-li práci a obtíže naší pětileté obecné školy, která pro neustálé rozšiřování okruhu

poznatků (zeptajte se rodičů dětí, kolik obtížných pojmů a poznatků si dnes musí dítě na obecné škole osvojit) často nedosahuje žádoucího výsledku v triviu, vidíme, jak myšlenka Komenského byla správná. Jistě by se dala vytvořit účelná a ucelená osnova, která by umožnila, aby si dítě v šestileté obecné škole bezpečně osvojilo trivium a získalo při tom základní orientaci v nejběžnějších poznatcích z dějepisu a zeměpisu republiky a z přírodních věd. Šestiletá obecná škola byla by také výhodou pro más venkov, kde by pak bylo snadnější možné, aby trojtrídka (ať již by se sdrůžovaly postupně ročníky podle schématu 1+2, 3+4, 5+6 nebo 1+2+3, 4+5+6) byla nejběžnějším typem a jednotřídky a dvojtrídky jen výjimkou.

Další stupeň pro děti ve věku od 12—18 let má, stejně jako kompromisní návrh prof. Hlavatého, největší přednost v tom, že svým šestiletým působením zajišťuje jednotu výchovy, i tak potřebnou právě v době nejobtívnějšího vývoje v pubertě. Komenský navrhoval pro toto období jen jednu školu, latinskou, která již nebyla povinná pro všechny děti, nýbrž připravovala pro studium na škole vysoké. Pro přípravu k vysokoškolskému studiu je jeho návrh ještě stále u nás nedocenený. Kdybychom účelně odstranili dvojestupňovitost dosavadních středoškolských osnov, lze očekávat, že by šestileté gymnasium, navazující na šestiletou obecnou školu, dosáhlo téhož výsledku jako dosavadní osmiletá střední škola, navazující na pětiletou obecnou školu. Zachránila by nadto naši mládež jeden drahocenný rok života. Uvažte, co by to znamenalo pro populaci a pro pracovní trh! Umožnila by také dalekosáhlou diferenciaci, která by byla žádoucí v poslední třídě dosavadních středních škol, ale není proveditelná při obvyklém malém počtu žáků těchto tříd. V novém uspořádání by se provedla na vysokých školách jistě hospodárněji, protože tam by bylo vždy dosti studentů, kteří by měli stejné studijní zaměření. Jak by to bylo také výhodné pro náplň zamýšleného zkušebního roku na vysoké škole!

V návrhu Komenského nebyla však rozřešena organizace škol, které by pečovaly o ostatní mládež. Zde je právě nejvlastnější úkol naší školské reformy. Právem říkájí zastánci jednotné školy, že jen nepatrná část mládeže přijde do střední školy a je tak účastna její největší přednosti: dlouholetého výchovného působení. Ostatní mládež má výchovu rozříštěnou: škola měšťanská + škola odborná nebo dokonce škola měšťanská + učební poměr, spojený s povinnou docházkou do základní odborné školy. Je přirozené, že bychom asi nevystačili s jedinou školou, která by obsahla všechnu rozmanitost odborné přípravy. Bylo by patrně třeba několika škol, souběžných se šestiletým gymnasiem, při čemž by se pamatovalo na možnost přechodu z jedné školy na druhou. Řešení by ovšem musilo být takové, aby se odborné vzdělání účelně spojilo s dostatečně rozšířeným obecným vzděláním, které by poskytovala šestiletá obecná škola. Zvlášť těžkým oříškem by to bylo při začlenění praktického školení (dosavadní učební poměr) do takového výchovného celku. Řešení úkolu by se musili chopit nepochybně nejlepší odborníci z jednotlivých povolání, učitelé odborných škol všech směrů a i učitelé škol měšťanských a nižších středních.

Nebudu se zabývatí dalšími podrobnostmi, nebudu také uvažovat, zda navržená osnova školského zákona řeší jednotu výchovy alespoň tak úspěšně jako Komenský. Jsem si také vědom, že domyšlení návrhu Komenského není úkol lehký. Jistě je snazší rozdělit osmiletou střední školu na dvě čtyřleté. Ale domnívám se, že bychom pečlivým promyšlením návrhu dospěli k opravdové reformě, že by naše školství vyrůstalo opravdu z českých kořenů, že by se konečně odřakouštilo a v neposlední řadě, že bychom se za mánoš Komenského označovali nejen slovy, ale že bychom i činy dokázali, že jsme hodni jeho jména. Dr Václav Veselý

do ba a lidé

Václav Mu dro ch

Brigádník se ohlíží . . .

Úmyslu vylíčit veřejným způsobem účast na více než čtyřměsíční brigádě na Těšínsku v Petřvaldě jsem až do vydání „Dneška“ č. 22 nikdy neměl. Považuji své působení

na jímé Hedvika za příliš skromný přínos k hospodářskému rozvoji republiky, abych byl toužil psát k perem o tom, co jsem napsal, věřím, dokonaleji lopatou 570 m pod zemí. (Článek pana Bohumila Bilka mi byl přímým podnětem, abych odhodil slupku svého soukromého zážitku a předložil jádro problému, jehož prach jsem denně dýchá a účinky cítí sám na sobě.

Od Ostravy a po Karvinnou, od Odry až k Olze, je rozprostřen kamenouhelný revír, nejmocnější v republice, s 31 těžebními jámami v dohledu oka rozsetými. A na nich pracuje na 40.000 horníků, trávicích třetinu života bez slunce, světla a čistého vzduchu.

Když jsem šel po prvé kleci na páté patro do hloubky 567,90 m ubíral se od nárazi širokou chodbou téměř luxusně osvětlenou do vnitřnosti jámy, zdálo se mi, že mamáhavost hornické práce je mythus. Téhož dne, kdy po několika hodinách lopatování v přerážce vysoké naněvýš 1,20 m mi sklouzla lampa do žlábu a byl jsem nucen zajít si pro ni s vypůjčeným světlem horníka, jemuž jsem byl ořídlen, věděl jsem, že uhléň problém mám alespoň na půl vyřešený. 120 m odůla a 120 m nahoru po kolenou se plazím na kluzkém svahu při vzduchu, který byl pro nezvyklé plíce neudýchatelný mne naučilo pohledu na hornictví zcela novému.

Když jsem po 129 dnech odcházel ze závodu, který svým nevyumělkovaným prostředím mi byl nejlepší vodítkem k seznaní rozdílu mezi socialistickou teorií a socialistickou praxí, věděl jsem, že uhléň problém je vyřešen u těch, kdož na závodech jako horníci pracují, ale nevyřešen tam, kde se o uhléň problém mluví, dohaduje i plánuje.

S le z sk ý h o r n í k

nezahálí. Do Ostravy jsem přijel tjako tjeđen z těch, kdož v pracovní morálce videli sentiment, kterou lze jako korunu klást na vrchol všech vysvětlivek o nedostatečném výkonu. Z Ostravy jsem odjížděl jako nesnilouvaný přívrženec všech horníků bez rozdílu, lidí, kteří v dobách št kapitalismu či socialismu jsou považováni výhradně za materiál, který slouží k ukojování určitých cílů.

Plán, kterým počítá optimisticky a nedoložené, nepovažují za plán. Dnešní nervosní výkřiky „Uhlí, uhlí“ nemusily by se ozývat a nesnáze by se nemusily hledat tam, kde neexistují, kdyby plánovací komise počítala se skutečností a nikoliv s předpoklady. Do hry čísel jsem nezasvěcen, ale již lžím brigády bylo mi jasné, že plán měl býti vybudován nikoliv na možném přísunu dobrovolníků, nýbrž na pevném čísle standardně zaměstnaných horníků. Nalézat vinu pak na horníkovi jako poslední instanci, když všechny ostatní byly vyčerpány, je zlomyslností.

Horník si všimá, upozoruje a tvoří si vlastní názory. Nerad slyší pobídky k práci od těch, kdož sami nepracují — je hrůzý na zaměstnání, které v celé lidské společnosti je výlučné. Poslanec Zápotocký byl pro svém zájezdu na Slezsko dlouho vzpomínán a jeho jméno doprovázeno poznámkami skutečně drsnými.

Ostrevský horník svůj výkon již příliš nezvětší — je na pokraji svých tělesných schopností. Deset, dvacet či třicet let pravidelně sjíždět pod zem, dříť den co den a polykat prach, tjako jiní dýchají vzduch, to na síle nepřidá. Na dole při mubání není odpočinku. Křečovitý rytmus žlábu, bijících sem a tam tihavými pohyby a dopravujících uhlí do neustále připravených vozíků, se mezastaví, až když je směna skončena. Je všední případ, že přesnídávka není dodržena, že lopata od házení je žhavá, že nejen lkošile, nýbrž i kalhoty jsou propoceny čteným potem. Horníkoví mluví o výkonu je nosit uhlí do dolů.

Horníkoví se vyčítá nedocházka, možná pondělí, pijáctví, vysoké mzdy, nemocničarění ba zdá se, i zvláštní přířavky.

Horníkova nedocházka byla v prvých čtyřech měsících tohoto roku nepatrná. Byly však příčiny, které měly úřední pečet' a ohrožovaly svou nepromyšleností ty morálně slabé.

kdož se snadným výdělkem 100% přídatku při nedělní práci vrhli na spekulativní lenost během pracovního týdne. Nedělní práce, tento odkaz nacistického pojetí socialismu, útočí na pud peněz a bezohledně přehlíží základní podmínky pořádného výkonu, které jsou odpočinek a zdraví.

Ano, horníci pijí — pije jich většina — většina jako všech lidí. Ale má-li někdo oprávnění pít, je to horník. Pít neznamená se opjít. Nervové vypětí, které je vyvoláváno prací pod zemí, je pro každého, kdo o uhelném problému pouze píše, nepředstavitelné. Jsou vynechávky po výplatách, ale u jednotlivců. Je nesprávné líčit celou záležitost vynechávky jako úplné zabrzdění provozu podniku, i když každá vynechaná směna má svůj význam a musí být počítána jako ztráta. Hornictví má teď pochybnou čest, že všechny oči jsou obráceny s jestřábím pozorováním na ně — jiné podniky unikají kritice.

Československá mzdová politika

je svými vlnkami, způsobenými politickým příbojem, nešťastná od počátku. Její neurčitý charakter, podléhající změnám podle potřeby, není žádnou směrnici zachytitelný, neboť není neobvyklostí, že jedno mzdové nařízení potřebuje v kratším či delším časovém období nařízení druhé, starší. Horníci se o tom přesvědčují právě nyní, kdy na ostravsko-karvinském revíru nastává regulace mezd na základě t. zv. mzdové normy, která způsobí, že mzdy budou stlačeny na maximální hranici 140 Kčs při úkolové práci. Znamená to, nehledíme-li k 25% zvláštnímu příplatku a odměny za výkon, že týdně obdrží horník 840 Kčs, méně tedy, než vrátí na Zimním stadionu. Ani dosavadní mzdy nebyly na výši a byly vzdáleny spravedlivému nároku na odměnu. Připomínám si, jak po vyvěšení sazeb za uplynulé pracovní čtrnáctidenní období, docházelo ve skupině, se kterou jsem těžil uhlí na stěně 110, ke stížnostem, reklamacím. Předák se odebral „na koberec“, aby si vyprosil dodatečné zvýšení sazby. Nebylo divu — stanovit 100, 110 či 120 Kčs jako denní mzdu na dole při těžbě je kvalifikovaný nesocialismus.

Zasahovala i tu

závodní rada,

ale její funkce je zcela jiná než funkce závodní rady v soukromém či v nekomunistickém podniku, kde dokáže lomozit, burcovat, bubnovat na poplach.

Po vlastních zkušenostech a prozkoumaných případech jsem naprosto přesvědčen, že závodní rada jako orgán Revolučního odborového hnutí v závodě s komunistickou správou — tudíž ve většině národních podniků — je naprosto neúčinná a svázaná. Je prostředkem našeho komunistického pojetí socialismu, který maskovaným odevzdáním vlády dělnických záležitostí do dělnických rukou zaslepuje oči mase dělníků, aby neprohlédli, že tím se vzdali všech způsobů ochrany, kterými by musla disponovat mravně uvědomělá, politicky nezávislá závodní rada!

Je podle hierarchických zásad, vládnoucích v komunistické straně, vyloučeno, aby závodní rada komunistického složení táhla proti správě stejného politického směru. Stává se tak, že maso dělníků, dělník jako jednotlivec, obzvláště pak komunista, proti správě mnohdy chybné, nemá odvolání. Stalo se to nejen mně, kdy při sporu s důlním členem závodní rady se postavil se závodním inženýrem proti mně, nýbrž i při reklamacích, kdy vlk se najedl a koza zůstala celá tím, že sazba byla zvýšena o 5 Kčs.

Závodní rada pak ve světle svých skutků nevypadá nijak světlá — jeví se spíše jako politicko-mocenský prostředek, který milionům dělníků sňal viditelné řetězy, zanechané kapitalismem, aby je obepjal neviditelnými provazy socialismu, v němž není odvolání.

V ostravském „Úderníku“ byly uveřejňovány přestupky jednotlivých úředníků na jámách a uváděny jejich tresty. Peněžní malversace, porušení služebních povinností a různé další nedůstojnosti byly předváděny ve veškeré nahotě. Nestalo se, až na jeden případ, pokud jsem měl možnost „Úder-

ník“ odebrat, aby disciplinární komise rozhodla jinak, než odvoláním z jednoho a přesazením na druhé místo. Tu nerozhodoval rozsah viny, nýbrž politický klíč, vždy ochotný otevřít nové dveře života, tam kde měl zavřít brány věznic.

Jsou věci, které jsem na dole odsuzoval. Kastovnictví horníků podle druhu vykonávané práce je hluboko zaneseno do jejich společenského styku a je pro pozorovatele z cizího prostředí odporné. Rovněž strach před autoritou, který se jeví v tom, že člověk předstírá práci, i když ji má hotovu, jde-li důlní či jiný „hodnostář“ kolem, je nepochopitelný pro dobu, kdy sociální povýšení nemá se zbytečně vynášet. — Diktatura směnistrů je nemilý a nepřijemný zjev na pohled a poslech i pro ty, kteří se s ní nemusí seznamovat. Horník nebo brigádník, kteří mnohdy z malicherných důvodů jsou jejím terčem, zažijí pestré přemístování z místa na místo s hubeným platebním efektem jako konečným výsledkem.

Následek mylně chápaného socialismu je postoj některých mladších horníků, kteří jsou neustále nespokojeni, hledají výhodnější pracovní místa a reptají bez příčiny. Že tato náhaza zasáhla i nejmladší výhonky, svědčí výrok šestnáctiletého hornického učně, který pravil inženýrovi, že je „glupý“ a nehnul ani brvou.

Brigáda

Když jsem koncem roku 1946 zaměnil seminář právní filosofie prof. Tomsy za brigádu v dosud nepoznané Ostravě, věděl jsem pouze, že myšlenky o normativní teorii zaměním za uhlí a v tomto mourovatem pomyšlení jsem žil až do příjezdu do Petřvaldu. Dnes mám brigádu za sebou, vím co znamená a vykládám si ji jako nezbytnost pro každého mladého člověka, který žije s úmyslem trochu prospět celku, poznat lidi a práci. Brigáda však v tomto pojetí vyžaduje tři nezbytnosti: musí být dobrovolná, dobře uspořádaná a podporovaná. Nemohl jsem říci v Ostravě, nemohu ani nyní přisvědčit, že všechny tři podmínky byly splněny. Ředitelství s brigádníky ani tak příliš nerozprávělo o jejich právech jako spíše poukazovalo na suverénnost povinností, mnozí z nás postrádali v jednání oblastní rady bezstranické přímocharosti a zvládnutí celé akce od zapojených úřadů jsme postrádali často a citelně. V samotných našich řadách přiházely se scény, které neměly daleko od brutální bezcitnosti člověka k člověku a mravně vůbec byli mladší brigádníci na stinné straně.

Za svého pobytu v Petřvaldě zjistil jsem nejen já, nýbrž všichni ti, kdo přemýšleli o věcech kolem sebe, že brigáda je všechno jiné než slepé nadšení, ukázkový výkon, dobrá nálada, které jsou vyskytujícími se výjimkami, nikoliv však pravidlem.

Složení brigád je velmi různorodé: sezónní dělníci, zemědělci, řemeslu nevěrní řemeslníci, tu i tam studenti, skupiny továrních zaměstnanců, lidé podivných osudů, charakterů a minulostí v jednom, lidé druhu „uvidíme — co — to — bude — dělat“, lenoši bez bližší specifikace, ničemové s vyčkávajícími vášněmi, partyzáni bez zaměstnání a mnoho dalších psychologických případů.

Oblastní rada, ustanovená v březnu t. r. velkými slovy a pompou nadmíru okázalou, se projevila brzy jako vějíčka, na kterou se nalepovaly stížnosti brigádníků a tam zmiraly za zpěvu utěšujících slov představitelů ředitelství ostravsko-karvinských kamenouhelných dolů. Bylo bezvýsledné podávat připomínky, poněvadž dříve nebo později skončily na záporném a jednostranném postoji úředníků ředitelství a ÚRO, kteří na schůzích dohlíželi. Z počátku bylo řečeno, že oblastní rada je samosprávný orgán brigádníků, ale skutečnost jako vždy změnila proposice.

Případ prvního předsedy oblastní rady, který byl odstaven dříve než došlo k vyšetřování záhady ztraceného šatstva, určeného pro slovenské brigádníky, přispěl značně k pravému poznání smyslu podobných spolků a institucí. Když jsem trval na tom, aby ze zásadních důvodů bylo objasněno, kdo způsobil, že předseda byl zbaven funkce nevyšetřován

a nevědomě, odpověděl mi zástupce krajského výboru horníků, že URO má moc, aby přes hlavy dělnictva určovala co je a není správné.

Jmenování druhého předsedy oblastní rady bylo provedeno nikoliv volbou, jak by se na samosprávný orgán slušelo, nýbrž autoritativním podpisem centrálního ředitele. — Předseda pod tímto dohledem a za těchto podmínek je důvěrníkem ředitelství. Ředitelství svého vyhlášeného člověka zprošťuje povinnosti řídit, poskytuje mu bezpracný důchod a zavádí vědomě či nevědomě do čistě pracovní jednotky nevhodné výsady.

Mnozí z brigádníků, a byli to hlavně chudí otcové chudých rodin, odjížděli do dolů s potěšením, že jim nepřípadně pouze deputát 4,5 q černého uhlí měsíčně, nýbrž se jim bude možno přikoupit 10 q dalších, jak se na úřadech ochrany práce o tom dovídali a četli v přihlašovacích podmínkách. Na schůzích se tématu „příkup“ věnovalo času nejvíce — a bezvýsledně. Dotazy byly zodpovídaný s přesvědčivou negací a s odůvodněním, které svým umlčujícím účinkem připomínalo hlasitě doby nepřítis vzdálené. Konec konců byl to „státní zájem“, který zakazoval jednání a dovoloval druhým Bat'ova brigáda, o které se jinak nemluvívalo jako o brigádě „ideologicky připravené“, o této žádosti nikdy nepromluvívala, aby nakonec byla obdařena tajně a ze všech nejtědřejí. Těsně před odjezdem byl jsem zpraven, že příkup pro Bat'ovu brigádu byl povolen. Národní podnik národnímu podnikovi vyhověl, ale člověk stejné krve, stejně mohlzlatých rukou byl odhozen stranou. Musíme se smířit s faktem, že socialistická spravedlnost je zatím hrubě nespravedlivá.

Brigády mají do nastávajících let život zajištěný. Přes nedůvěru, která je jim věnována úřady, najdou se vždy poctiví a pracovití lidé, kteří se nebudou ohlížet vpravo ani vlevo a vedeni zdravým rozumem vykonají svou povinnost bez hany.

Dnešní brigádníci vytvořili předpoklady, aby se neopakovaly výroky o jejich zbytečnosti. Bylo nám mnohdy líto, když jsme byli terčí řetí o nákladnosti brigád, o jejich neoblíbě v úředních krčích, svědky prováděné propagandy, aby horník a brigádník se od sebe odcizili na největší možnou míru. Demagogické útoky na „přepych“ brigád vyvrcholily v návrhu, aby byly prakticky přezkoušeny tím, že jedna směna, čistě hornická, dokáže, že její výkon bez nás je stejný, případně větší. Samozřejmě, že k tomuto měření síl nedošlo.

Brigádník je dobrý pracovník na dole, pokud je jím i ve vlastním oboru. Zemědělci, kteří v zimních měsících vyměnili pluh za lopatu a sbíjecí kladivo, patřili vůbec k nejlepšímu. Každá brigáda má ovšem svá individua, která se mezi pracující nehodí a která obvykle celou brigádu v pořádku nedokončí. Ta však nejsou s to, aby podlomila chuť zbývajícím, neboť dosavadní vnitřní obsah brigády je charakterizován zásadou dobrovolné disciplíny, která dovoluje chování každému podle jeho způsobu. Je to mravní síla každého jednotlivého brigádníka, která spoluurčuje jeho výkon.

Jsou naproti tomu zarážející případy mladistvých. Je trapné vidět sedmnáctiletého mladíka propadat vášním a hrubým zvykům, které nejsou ozdobou žádného člověka. Pověst brigádníků snižuje vyskytující se opilství, které vyúsťuje mnohdy v brutalismus vskutku koncentrační. Uvádím tu v souvislost jámu Laušman, kde na řádky opilce bylo nutno přivolat policejní pohotovost sedmi mužů!

Brigády se stanou oblíbenějšími, až jejich členové nebudou posíláni do táborů, které mají daleko od průměrného požadavku na čistotu a hygienu. Brigády zapustí své kořeny hlouběji, až úřady ochrany práce a odpovědné úřady budou vyřizovat žádosti o rodinné a zvláštní podpory ochotněji a rychleji. Žít v obavách o hmotnou stránku zanechané rodiny pracovní výkon nepoděpře a nezvýší.

Brigády nabudou svého mravního významu, až přesta-

nou být útočištěm jednotlivců, kteří se práci přizívají, ale nežijí, až mládež nastoupí na místo čtyřicetiletých a padesátiletých brigádníků, kteří ze všech přimávají obět největší. Zmizí i medvěda a nejistota, až každý brigádník přijde do dolu informován, neboť jinak se mu 35procentní sazba z hornické mzdy bude zdát nízká a jeho výkon neohodnocen.

Při zakončování těchto řádků myslím na všechny horníky, s nimiž jsem pracoval a jejichž práci přát jsem si obhájit proti neznalým poměrům. Mýšlil jsem i na brigádníky, s nimiž jsem žil přes čtyři dlouhé zimní měsíce a kterým dnes opakuji ve zkratce to, co jsem jim často říkal a o čem jsme často vykládali. Mýšlím i na ostravský kraj s Beskydami jako věčnou stráží ohně vátkovických oceláren a těžních věží v práci — myslil jsem i na člověka radostného, kterého jsem poznal na Slezsku.

dopisy

Ze Zlína

Titl. redakce Dneška!

Na mou odpověď M. Marešovi v Dnešku (č. 23) vyrojila se celá řada anonymních pisatelů s různými připomínkami, otázkami, vytknutími, v nichž věci podružné, okrajové jsou smíšeny s věcnými zásadními. Chci vnést právě proto do této patřičné kus světla s licti stručně čtenářům Dneška, jak celou věc vidím zase já.

I. Ať tak zvaný politický teror ve Zlíně, jakou cenu mají všechny sense o Zlíně, to dokumentuje na př. jednání v bezpečnostním výboru ústavodárného Národního shromáždění ze dne 25. IX. t. r., aby byla do Zlína vystána komise, která by vyšetřila, co je pravdy na tom, že je zde ve Zlíně džungle, že se zde střílí a že Zlín je místem kriminalistických sensací. Hlasování dopadlo následovně: sociální demokracii odmítl hlasovat pro tento návrh, protože prý je to zbytečné a že tomu stejně nic nevěří. Národní socialisté a lidovci pak odmítli, aniž by uvedli důvod. Toto hlasování plně odhaluje jejich pravou tvář. Nechtějí, aby pravda byla odhalena, bojí se jí, protože by jejich sense zpřehásky.

Jeden z pisatelů se mne ptá, jak to, že bylo dříve na studijním ústavu 10 příslušníků národně socialistické strany a dnes prý pouze dva, a jak je to s restrikcí knihovnika p. Jakška. Nezapomínám, jaké je nebo bylo politické přesvědčení mých spolupracovníků, to není mým úkolem. Pochybují, že si schopní kvalitní a ofitnívovi zaměstnanci zprava i zleva mohou v tomto směru sžítovat. Ve věc Jakškově prostě konstataji nepřiměřené vzdělání (3 t. roční, a 2 t. odchod. školy) pro vedení národohospodářské knihovny, kterou dříve vedl graduovaný právník — a daleko lepší využití jeho pracovních zkušeností na jiném pracovním místě, pro něž má větší předpoklady. Nastoupil-li na místo p. Jakška katalogisátor s plným středněškolským vzděláním, nepostrádající ani znalost cizích řečí, je to pro knihovnu jistě lepší řešení. Jak však vysvětlit skutečnost, že ze studijního ústavu musila odejít jedna z čtveřic, takto komunistika — snad i toto není útlak nebo politický teror?

II. Nebude na škodu, řeknu-li v této souvislosti témuž pisateli, proč jsem nedešel ze Zlína dříve a proč jsem vydržel v závodech Baťa. Tato otázka nesvědčí o velkém vtipu. Byla mi položena vícekrát, ústně, písemně, anonymně i s podpisem, zvěrovali i s nadávkami: prostě asi proto, proč nedešel z jiného podniku pisatel. V době protektorátu byla to především starost o chléba a obavu před nucenými pracemi v Německu, konečně pak proto, že jsme chcieli odstranit a zamezit v tomto všemu, s čím jsme neuhlasili. Kdybych chtěl vzít hold ošeparosti, mohl bych obrátit prostě otázku pisatele a zeptat se, proč nedešel dnes raději ten, komu poměry nyníjší se zdají v n. p. Baťa strašné. Konstataji však příznami Dneška, že „ještě dnes je v závodech tolik dlouholetých zaměstnanců nejen po dobu dvaceti let, ale i více.“ kteří zcela spokojeni slávi právě v tomto novém Zlíně své pracovní jubileum. Jak tohle srovnat s terorem?

III. Ad Hospodářské výsledky n. p. Baťa. Kolem čísel, jež měly k dispozici noviny od vedení n. p. Baťa, rozpoutala se řada otázek. Těžba poukázal na toto: Hospodářství n. p. Baťa, jako v každém jiném národním podniku, podléhá především kontrole příslušného generálního ředitelství, ministerstva průmyslu. Ani ve zlínském případě není výjimka. Nadto v n. p. Baťa je zaveden v nejširším rozsahu systém samosprávných jednotek s vlastním podnikovým účetnictvím, z něhož je zejména týdenní kontrola. Mám za to, že finanční vedení n. p. Baťa zaujme ke všem známým své stanovisko, uzná-li to za nutné.

IV. Přes všechny kritické poznámky, vytknutí i otázky k hospodářskému výsledku v n. p. Baťa přiznávají přece jen anonymní kritici prosperitu závodu. To už je, smla, pokrok proti dobám popřevratovým, kdy jsme neustále slyšeli jen samá neutěšená proroctví o zhrácení podniku.

a) V jednom případě uvažuje pisatel takto: „Má-li národní podnik Baťa výsledky (tedy přece), pak už je to proto, že za-

městnanci nekomunisté mají ten svůj závod a republiku rádi a přes všechna tato protivenství pracují, věříce, že přijde jednou čas, kdy jejich práce a kladný postoj k závodu budou uznány. (Dnešek, č. 25)

Uznalost »objektivního« pisatele je příkladná: všichni pracují, jenom komunisté ne. Všichni mají svůj závod a republiku rádi, jenom zase ti zpropadení komunisté ne. K čemu další řeči.

b) V druhém případě podle dalšího anonyma (Dnešek 24) je prosperita závodů podmíněna pracovní a technickou organizací a především »armádou dělníků a úředníků vychovaných k práci, a ne k stranickopolitické agitaci«. Jistě správné! Tim se dostáváme blíže k tvrzením, která se v různých obměnách objevují v tisku vůbec, totiž, že staří batovci mají největší podíl na nynějším hospodářském úspěchu n. p. Baťa Srovnáme tento názor, aniž bychom upírali někomu zásluhy, s dalšími míněními, jak si pěkně odporují.

a) Odešly odtud tisíce zapracovaných rukou dělníků, mistrů, skladníků, nákupců, prodejců atd.

b) S oblibou se tvrdí v jedné části tisku, že tisíce lidí bylo vyhozeno rudým terorem.

c) Při procesu s D. Čiperou se zase prohlašovalo, že protest podepsala polovina zaměstnanců, kteří jej neznali, a že tedy již neexistují staří pracovníci v n. p. Baťa.

d) Konečně se prohlašuje, že staří zaměstnanci jsou bez vlivu. Jak to vše jde dohromady? Mohou být vůbec ještě v závodech staří batovci, když jich tisíce a tisíce odešlo? Jsou-li tam, pak nemohou mít vliv na nynější úspěch podniku, poněvadž se zase říká, že jsou bez vlivu. To však na druhé straně nevedí pisatelé Dneška, aby staří zaměstnanci docela spokojeně jubiliovali. Takto se tedy zamíluje skutečnost, umocňuje nebo odmocňuje podle sympatií a politické nálady pisatelovy.

V. Mít správnou představu o tom, kdo má či nemá pravdu, kdo informuje »neseriosně a opovážlivě«, jak to tvrdí podařený anonym, znamená jít k samotnému Marešovi. A tu jsme u soutěže na zmenu a znění firmy. Mareš praví: »Kdo by si nepamatoval, jak po revoluci bylo prý lidem žádáno, aby z označení národního podniku Baťa bylo vymýceno jméno tyрана a kapitalistického vyříducha Tomáše Bati?«

Pejchovský říká: Není seriosního dokladu o tom, že vedení firmy chtělo odstranit skutečně jméno Baťa ze znění firmy. Ze byla soutěž vypsaná, nikde jsem nepopíral. Nezmiňoval-li jsem se o ní, pak jen proto, že je to až příliš známá věc, o níž hovořit nebylo třeba. Meritum věci je však trochu jiné:

- 1) Ve stylisaci, t. j. ve znění soutěže.
- 2) Co považovat za seriosní doklad o tom.
- 3) Byla-li vskutku příčinou soutěže jen a jen osoba T. Bati, jehož Mareš kvalifikoval jako »tyрана a kapitalistického vyříducha« (Dnešek č. 21—22).

Soutěž, publikovaná ve všech denních listech, zněla takto: »Abychom se zbavili každé připomínky minulých dob, vypisujeme veřejnou soutěž na poimenování našich závodů«. Tady přece není ani zmínka o Tomášovi. Také v řeči dr. Holého, který tuto soutěž ohlásil z podnětu závodní rady a jež je otištěna v Zlinské pravdě (roč. 2., číslo 36, ze 14. VI. 49) není tomu jinak. Stojí tu doslovně: »Doufáme všichni, že nový název podniku nám pomůže setít s něho vše špatné, co tu v minulosti napáchal tak zvaný batismus«. Těmito dvěma autentickými doklady tehdejších představitelů závodů je jasné prokázáno, že to nebyla osoba Tomáše Bati, která byla příčinou k vypsání soutěže, nýbrž jiné motivy, dané komplexem odsuzovaných zjevů v závodech, jež byly popisovány slovem batismus.

Neexistuje tedy seriosní dokument, který by tvrdil opak. Anonym ocitoval kousek z článku K. Peška. Jde o článek podepsaný a již z toho plyne, že jde o názor jedince, nikoliv o oficiální názor kolektiva — t. j. vedení závodu. Jiná je otázka ovšem, aniž bychom chtěli řešit problém znění firmy, byla-li firma Baťa vedena v celém světě jako firma Baťa či zda se konečně prodávaly české výrobky Baťa pod značkou Baťa.

I účastníci soutěže, kteří podali 12.957 návrhů, viděli při výběru a motivaci nového znění firmy pracovní, psychologické a sociální těžkosti, jak jsem je uvedl Marešovi. Toliko 274 návrhů omezilo svůj návrh na dosavadní znění firmy. Soutěž, která byla vypsaná závodní radou, měla zjistit mínění veřejnosti, jak vyjádřit přeměnu kapitalistického podniku v podnik národní. Neznamenala tím problém, který byl rozřešen a uzavřen znárodněním, tím, že bylo vedle znění firmy Baťa připojeno ještě »národní podnik«.

VI. Anonym (č. 24. Dneška) srovnával staré zlaté časy a dnešek. Při tom poznamenává, že dělníci si před válkou stavěli docela hezké rodinné domky, že bych se o tom mohl lehcce přesvědčit. I přesvědčil jsem se na stavebním referátě města Zlína. Výsledek byl prahubný. Od konce roku 1935 do 1937 bylo vystavěno 22 domů, v roce 1938 21 domů, v roce 1939 pak 18 domů. Z tohoto celkového počtu 61 domů je dělnických 5. Tak vypadá skutečnost.

VII. Anonymové dělají advokáta M. Marešovi, vysvětlující, že ve Zlíně byl, že jde raději mezi lid atd. Nezdá se mi ani možné, že člen Svazu čs. novinářů by postupoval tak jednostranně, neobjektivně a tedy nevěcně. Je-li slyšena jedna strana, t. j. »lid« v Marešově pojetí, měla by být a má být slyšena i strana druhá, t. j. podnik, resp. jeho vedení. Nadstranickost se nevyčerpává v úzkém profilu jednostrannosti.

Dr. Emil Pejchovský

Po festivalu

Titl. redakci »Dneška«

v Praze.

Pan Černý prokázal svým dopisem v 27. čísle »Dneška« špatnou službu SCM. Sám svaz jistě má zájem na tom, aby stopy, které zanechal ve školách, kde byl v době festivalu ubytován, zarostly co nejdříve travou zapomnění. SCM nic nepomůže, že někdo zaň volá: »To ne jen já, oni také«, a pomáhá si obviňováním hostů.

Svaz mládeže prý nemá prostředků k radikálnímu zákroku, apeluje sice na dobrovolnou kázeň jednotlivců, ale marně. Svaz mládeže přejímá však záruku za chování svých členů. Je jeho věcí, jak potřebná kázně docílí, a je-li si vědom toho, že docílí jí je nad jeho síly a možnosti, nesmí na sebe brát závazky, jež plnit není s to! »Účinně může zasáhnouti jedině stát, ano, již se stalo. Mládeži, která chce žít sobecky a dravě, se pohostinně brány škol — nočeháren zavírají navždy. Zadá toho ohled — k mládeži od šesti do čtrnácti let.

Nechť se p. C. nedomnívá, že mu nerozumím a nevím, že měl na mysli státní zákrok proti přičinám a ne proti následkům. Proti následkům pocitu přílišné svobody, která neví, že svoboda jednoho přestává tam, kde začíná svoboda druhého, má stát, opíraje se o zákony, velmi účinné prostředky a je velmi pravděpodobné, že všichni, kdož chtějí žít dravě a sobecky, se o tom dříve či později přesvědčí. Proti přičinám může stát bojovat výchovou a v tom případě stát jsme my, my všichni, i vy p. C. Nejen pedagogové, jejichž práce zůstane marná, pokud mládež se bude stavět očitě a s povinností, které jí škola ukládá!

Snad nebude na škodu, řeknu-li dnes, kdy samozřejmý význam slova se stává sporným, co rozumím výchovou. Výchova není zářný recept na vyblění černého. Výchova nemůže vyvolat v člověku sklony, jež v něm nejsou, a nemůže vyhladit sklony, které v něm jsou. Výchova může jen naučit člověka, aby uměl sám se sebou zacházet tak, aby neohrožoval sebe i jiné. Aby pěstoval a uplatňoval prakticky své vlastnosti dobré a ovládal své vlastnosti špatné a hlavně, aby vůbec rozlišoval, co je dobré a co je špatné. Vychovávat lze slovem a příkladem. Kde skutky popírají slova, nelze mluvit o výchově, nýbrž jen o materiálním. U pedagogů, jichž se dovoláváte, je právě tento případ nejčastější, protože vydání neustále kritice mládež, které právě proto, že nerozumí, neodpouští, snaží se nepopíratí svá slova svými skutky a nepodřívají tak výsledky svého úsilí. Ale stát, to jest my, my všichni, kteří lomíme rukama nad mravní desorientovaností mládeže, voláme po nápravě, předháníme se ve vynalézání receptů na theoretickou výchovu a praktickými svými skutky svá slova popíráme a uvádíme mladé lidi ve zmatek a pochybnost o všech hodnotách vůbec.

Člověk od prvního krůčku, od prvního slova učí se napodobováním. Nebude na škodu zamyslet se nad tím, co a koho dnešní mládež napodobuje v případech, kdy se jejich skutků hrozíme, a postarat se především o vymycení těchto vzorů! Výchova začíná od kolébky a končí v rakvi. Když se dostanou ke slovu pedagogové-odborníci, není již včas, ale nebylo by ještě pozdě, kdyby vnější vlivy jejich práci nerušily nebo dokonce nevyvažovaly tak dokonale, že o vlivu již vůbec nemůže být řeči. Nejlepší plán pedagogů nerozřeší otázku zvýšení mravní úrovně mladých, budou-li dobrá slova popírána špatnými skutky, bude-li čistá teorie vysmívána špinavou praxí. U novorozence začíná se s výchovou v peřině, u nás, kteří jsme stát, můžeme začíti kdykoli, je-li libo, hned. Podle receptu shora uvedeného. Naučme se zacházet s sebou tak, abychom neohrožovali sami sebe i jiné, tedy i mládež, tím, že neuplatňujeme své vlastnosti dobré a neodpíráme zlym. Nedávejme sobě snadno a lacině rozřehšení a nebudeme muset ani mládeži omlouvat její chyby do očí, přilpouštějice, že demokratická svoboda projevu a konání, špatně pochopená, může vést ke zvlí, že důvěra v dobrovolnou kázeň, která je podmínkou existence každého dobrovolného kolektivního snažení, může být zklamána. Ze pocit svobody je neslučitelný s vědomím povinnosti, že je omluvitelné a pochopitelné, že mládež, dlouho porobou rdoušená a ubíjená, chce žít sobecky a dravě. Pak můžeme se ihned pokusit o věc zdánlivě nemožnou. Sami uznávajice a plnice morální zákony, můžeme jimi rázem spoutat revolující duše mladých svým příkladem. My všichni a každý z nás můžeme a musíme působit na ty, kdož jsou nám nejbližší. Nepochybují o tom, že mnozí tuto svou povinnost zkušenějšího vůči méně zkušenému plní a proto jsou případy nekázně, zvláde a dravého sobectví u naší mládeže jen výjimkou a nikoli pravidlem. Leč to nestačí. My všichni, my stát, my rodina, jež je jeho základem, musíme a můžeme zasáhnouti účinně a radikálně, každý ve svém nejužším okolí.

Nečekat nečinně na příležitost k velkému hrdinství, ale dobeře plnit malé úkoly, jež člověku každodenní život dává, tak nějak to řekl ten velký muž, kterého se dnes kdekdo dovolává při příležitostech nejnevhodnějších. Použití jeho jména v článku p. C. působí výsmělně. Chybí nám spolek přátel a ctitelů nechráněné značky TGM.

M. J.

listárna redakce

V článku Některá čísla dvouletky na straně 420, řádek 44 a 59, má být místo milion a milionové difference — sto tisíc a stotisícové difference.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

Taroslav Seifert:

PORAŽENÝ ANĐEL

Již dříve jsem ho viděl,
teď jsem se rozpomněl,
nad hrobem mlčky křídla
bzučení starých včel.

Vitr ho srazil včera
dloubnutím do žeber,
mrtvá helikoptera
v tříšti svých vlastních per.

Ptáček divokého chavýří
přiletěl jak z dávných dob,
Byli jsme tu jen čtyři,
ptáček, anděl, já a hrob.

(Ze sbírky »Jablko s křídly«)

NOVÉ KNIHY

Emery Reves:

ANATOMIE MÍRU

Emery Reves, který má doktorát národního hospodářství na universitě v Curychu, působil před válkou hlavně jako žurnalista v Paříži. V roce 1930

Hospodina dává přednost obyčejně vypadajícím lidem.
Proto jich dělá tolik.

LINCOLN

tam začal vydávat »Coopération, Service de Presse«, v němž publikoval projevy vynikavých politiků demokratických států Evropy. Byla to široce založená tisková služba, zaměřená k sblížení a k spolupráci všech národů. V sedmdesáti státech vycházely po deset let skoro denně články, zahracené ostře proti nacismu a fašismu. Vývoj politických událostí odňal Revesovi půdu jeho působení a přivedl ho do Ameriky, kde roku 1942, v době, kdy Spojené státy severoamerické vstoupily do války proti Německu a Japonsku, vydal svůj »Demokratický manifest« (»A Democratic Manifesto«), v němž se již objevují náznamy jeho koncepce mírové organizace světa. S tímou přesvědčivostí ji pak formuluje ve své další knize »Anatomy of peace«, vydané v Americe r. 1945. Autor věnoval tuto knihu památce své matky, umučené nacisty. — V Americe se utvořil výbor

předních osobností pro šíření myšlenek Emery Revese. V čele výboru jsou prof. Einstein, Thomas Mann, Owen J. Roberts a j.

Revesova kniha »Anatomie míru« (»Anatomy of peace, Harper & Brothers, New York 1945«) je politickou a sociologickou studií o předpokladech trvalého světového míru. Reves snaží se o důkaz, že války mají původ v egocentrickém zaměření všech národních států a že trvalý mír se dá zajistit jen vytvořením obecně uznaného a mezinárodně platného práva, jež bude zaručeno světovou autoritou. Ukazuje, že mnohosti a různosti suverénních jednotek na světě musí při neustálém rozvoji a pokroku hospodářství, dopravy a techniky vytvářeti neustále konflikty mezi jednotlivými národními státy, které pak vedou k stálému napětí, soupeření, zbrojení a nakonec k válkám, nechť je již politická,

hospodářská a sociální soustava jednotlivých států jakákoli. Jen vytvořením autority všesvětové lze definitivně odstranit nebezpečí válek. Reves při svých výkladech probírá různé politické a společenské ideologie a teorie a dovozuje, že všechny ústí v postulátu nacionální suverenity, t. j. v konstrukci národních států; vyzývá k opuštění tohoto směru a k přijetí myšlenky universalistické, jejíž uskutečnění jedině může zabránit vzplanutí nových válek a šíření fašismu. Při tom Reves dokazuje, že je možná spolupráce různých hospodářsko-sociálních systémů. Jeho výklady vrcholí ve výzvě, aby se národy uskrovnily v nárocích na rozsah své vlastní suverenity na prospěch svrchovanosti mezinárodního práva nad celosvětovým kolektivem lidstva.

»Anatomie míru« měla hned po svém vydání neobyčejný ohlas a je dnes již přeloženo do sedmnácti jazyků. Její český překlad právě vyšel v nakladatelství Fr. Borový.

Feuilleton.

KEPLERŮV HOROSKOP PRO VALDŠTÝNA

(Výňatek z »Látnice Arnošta Dibřicha, vefejněného v posledním čísle časopisu »Věda a život«.)

Keplera vyhledal roku 1608 v Praze lékař dr. Stromayr. Zadal nativitu pro 25letého šlechtice, jenž se narodil v Čechách na 51° šířky dne 14. IX. 1583 jul. kal. Horoskop ten se zachoval v Pulkovu v rukopisné pozůstatosti Keplerově. Renesanční horoskop se započal od čtverého schématu. Podpis je německo-latin-ský. Převádím jej do češtiny. Značky astronomické, podnes užívané, zachovám. Horoskop obsahuje několik chyb. — Keplerovým rukopisem provedeny částečné opravy. Do vnitřního čtverce vpisovalo se kdy a kde se zákazník narodil. V originále je 9 značek tajného písma, jehož Kepler někdy užíval. Bylo rozluštěno. Ty písma dávají slovo: Waldstein = Valdštýn. Vedle tajnopisu stojí latinsky: a Stromero = od Stromayera. Stromayr tedy nezachoval obvyklou diskretnost prostředníka.

Valdštýn byl tehdy komeřím pozdějšího císaře Matyáše. Snad dvorská intrika. Neboť horoskop, jež dále uvádím, v některých směrech zaráží:

»Mohl o tomto pánu říci vpravdě říci, že má bdělou, probudilou, smaznou a nepokojnou mysl, chitvou všech moct, že se mu nelíbí všednost v životě a jednání, ale že touží po novotách a zvláštnostech, jež ještě nikdo nezkusil, chová však v myšlenkách mnohem více, než lze viděti a tušiti. Saturn při jeho zrození působí daremné, melancholické, stále bdělé myšlenky, alchymii, magii, kouzla, styk s duchy, opovrhování a neobháň lidských příkazů a mravů i všech náboženství. Podezírá vše, co komu Bůh neb lidé, jako by bylo vše jen klam. A protože sama stojí stranou, způsobí škodu a opovrhování u těch, s nimiž stýká se má, takže bude považován za samotáře a netvora opovrhování hodného. Bude skutečně nemilosrdný, bez bratrské nebo manželské lásky, nikoho nechtí, oddán jen sobě a své zvlášti, k poddaným krutý, chitvý, lakomý, podvodný a vrtkavý v jednání, většinou mlčelivý, často prchlý, ale též svárlivý a troufalý; představí

mu kazí Saturn tak, že často mívá zbytečný strach. S lety obroutí se většina nečinnosti a tím se jeho neobvyklá povaha stane schopná důležitých věcí. Jeví se totiž u něho velká ctižádost a touha po časných hodnotách a moci, jež mu způsobí mnoho velkých a tajných nepřátel, nad nimiž však větší mocí zvíťazí. Nepí pochyby, že dojde vysoké hodnosti a bohatství a, bude-li zdvořilý, i výhodného sňatku. A protože Merkur stojí přesně v opozici k Jupiterovi, zdá se, že bude mít zvláštní kouzlo, jímž přivábí k sobě velké množství lidí, nebo že se dá jednou povýšiti za hlavu a vůdce nespo-kojenců. Pokud bude živ, různé kruté a hrzné zmačky budou.«

Každý záznam v horoskopu Keplerově má význam a někdy i více než jeden, podle různých škol astrologických. Kepler měl tedy dosti mate-riálu na vybranou. Umnění jeho bylo v tom, aby vehleděl známou mu povahu Valdštýnovu do vhodně vybraných thesů. Neboť Valdštýn rozuměl astrologii tolik, že mohl sdělení přezkoumat. — Proto Kepler, když stílisuje méně příznivá znamení do meškodnosti, omilouvá to poukazem, že horoskop

shoduje se s nativitou polského krále Zamojského a královny anglické Alžběty.

Valdštýn žádal od Keplera astrologickou rekonstrukci uplynulého života a prognosu budoucnosti. To Kepler dělal jen nerad — medfivoval tomu — ale vyhověl zákazníkovi. Dělal to poctivě z hvězd, ne snad na základě sdělení Stromayrových. Předpovídá — vždy s astrologickým odvodněním — pro dobu kolem 12. roku neklid a nepřijemnosti, cesty, starosti, ale přičeň starých lidí, nešťastí, ba snad tělesné ztrýznění. V 39. až 40. roce ohrožen životem Martem v domě smrti atd. Takových předpovědí bylo asi 24.

Valdštýn sledoval je do roku 1624, jak dokazují jeho vlastnoruční poznámky na práci Keplerově. Uznává pět shod, jež se vztahují na nemoc, nebezpečí života, vojenské a civilní hodnosti, sňatek a úspěchy hmoimé. Jenže události byly časově posunutě vůči dobám, jež určil Kepler:

První se dostavila as. o čtyřech letech později a místo předpověděných nepřijemností byly jiné.

Třetí zase o sedm let dříve. Čtvrtá byla onemocněním, jež se dostavilo o dvě léta dříve.

Kniha o čínském malířství. Princeton University Press, USA, vydala knihu George Rowleye »Principles of Chinese Painting«. Obsahuje 48 černobílých tisků a dva barevné lepty. Autor používá při výkladu filosofických komentářů. Vybrané obrazy pocházejí téměř ze všech stylů a období čínského umění a podávají spolu s autorovým výkladem názorný přehled styliztických principů čínského malířství. K. i.

Klíč k Japonsku. Nakladatelství John Day Co. v New Yorku vydalo knihu Willarda Pricea »Key to Japan«.

Autor, který žil 30 let v Japonsku a poznal život lidu, píše, že chce svou knihu odstranit »báje« o Japonsku a přiblížit je pochopení západního čtenáře. Nalézá »klíč« k pochopení Japonska v osobitě politickém a hospodářském vývoji této země. Původ japonského militarismu vidí ve feudálně-statkářském systému správy. V závěru knihy autor vytýká okupační správě nedostatečnou snahu po demokracizaci Japonska, v níž vidí jedinou možnost, jak zabránit nové válce na Dálném Východě.

Pátá byla dna, předpověděná na interval 1630—1635. One-moonění dnou dostavilo se již roku 1620.

Splnilo se tedy 27% předpovědí. Ale je třeba astrologie, abychom hocho pro 11. až 13. rok předpověděli »ztýránia, t. j. výprask, aby někdo onemocněl, aby se mladý velmož oženil? Kepler ty shody neuznával. Valdštýn je bere vážně a žádá proto, aby Kepler horoskop »rektifikoval«. To znamená, že Kepler má dříve mu udanou hodinu narození mírně posunout, aby se dosáhlo lepší shody mezi událostmi a horoskopem. I to dělal Kepler jen nerad. Ale vyhověl zákazníkovi a sdílil s výhradou, že třeba položili narození o 6½ minuty později, že se tím shoda jen málo zlepší.

To bylo roku 1624, kdy Valdštýn znova se obrátil na Keplera prostřednictvím Gerharda šl. Taxise. Žádal, aby mu Kepler určil z hvězd pro každý rok štěstí a neštěstí, zda bude dál válčit, zda nebude snad mít domov v cizině, zda země tam či doma. »... neboť některý matematikové shodují se a říkají, že budu bydlet mimo vlast a tam i zemřu; většina říká, že mrtvíci — o tom bych rád jeho mínění slyšel... N. B. také jaké národnosti a konfese jsou moji tajní a veřejní nepřátelé, neboť to lze z temata (horoskopu) bezpečně vyzvědět.«

Kepler byl jiného mínění. Nevěřil v předurčení, jež je logickou podmínkou astrologie. V jednom z četných dopisů svých praví: »... mou velkou knihu proti kalvinistické nauce o předurčení. Odvolávám se na všechny kazatele, kteří ji uvidí, zda jsem onen omyl ze základu nevyvrátil a spasitelně i útěšně nepostupoval...« Kepler žádá pro člověka svobodu, aby pochopil odpovědnost za naše jednání. Proto odmítá předpovědi astrologie o věcech, jež závisí na lidské vůli, jako na př. násilná smrt. Ale již tehdy platilo: Náš zřezkávník, náš pán; Kepler tedy Valdštýnovi vyhověl, ale nenechal ho v pochybnosti, že sám pokládá takové předpovědi za bezvýznamné.

Astrologická literatura dnešní často se dovolává okolností, že Kepler zakončuje tyto předpovědi březnem roku 1634 a že Valdštýn byl zavražden 23. února téhož roku. Stoupenci astrologie tvrdí, že tím Kepler naznačuje smrt Valdštýnovu, že ukončuje předpověď s jeho životem. To je omyl. Důvod je v »zlaté« konjunkci pro Valdštýnův horoskop tak důležité. Mezi tyto konjukce od 20 let se opakující padnou opoalice — podle astrologie — Valdštýna ohrožující. Proto zakončuje Kepler své předpovědi poznámkou, že roku 1632—1634 čeká pro opoalice Jupitera a Saturna těžké ohrožení, že ale příznivé okolnosti z dřívějších mohly by způsobit, že nemilá komplikace neohrozí Valdštýnovu štěstí. O smrti ani slovo a »štěstí« v předpovědi je vůbec jejím nezdarem. Roku 1630 propustil císař Valdštýna ze svých služeb. Ten pak štván svou ctižádostí pustil se do politického dobrodružství, jež se skončilo chebskou katastrofou.

Kepler měl i jiné nezdary, jež jistě měly vliv na jeho čím dále tím skeptičtější stanovisko k astrologii. Struve, jenž znal rukopisnou pozůstalost jeho v Pulkově uloženu, praví, že Kepler zpracoval tisíce »temat«. Brzo, snad již roku 1595, určil Kepler svou vlastní nativitu a počítal si na léta napřed události, jež ho čekají. Tyto předpovědi po uplynutí jejich lhůty osobně poznámkoval. Souhlas je špatný! Počítal horoskop pro synáčka Jindřicha a pro syna Augusta svého učitele Maestlina. Horoskopy byly příznivé, ale hoši zemřeli oba do roka.

Keplerovi astrologie neublížila, protože si zachoval kritiku. Valdštýna, jenž jí slepě věřil, zahubila. Právě, když se chystal k otevřené vzpouře, byl Jupiter v opoalice se Saturnem, Mars se Sluncem. Mars v největším rudém lesku stál mezi oběma hvězdami, v kvadratuře. To je aspekt pro Valdštýna velmi nepříznivý. Zdá se, že tím vzniklo jeho nevyšvitelné váhání. Propásl pravý okamžik pro vzpouře a zaplatil to životem.

CHURCHILLOVY VÁLEČNÉ PROJEVY

jedinečná historie války

Bývalý britský ministerský předseda a vůdce vítězného bojovného národa přednesl — většinou v dolní sněmovně — řadu projevů, které byly mistrnou ukázkou řečnického umění i státnické moudrosti a které jsou dnes, čteny s delším časovým odstupem, živým, bezprostředním a neskrývaným pramenem poznání historie války.

I. DO BOJE (1938 — 1940) II. VYDÁNÍ

První svazek obsahuje i některé projevy předválečné, které jsou však v úzké souvislosti s hrozící válkou. Obzvláště význam zde mají projevy, jimiž Churchill ostře kritisoval mnichovskou politiku tehdejšího ministerského předsedy Neville Chamberlaina.

Brož. 120 Kčs, váz. 155 Kčs.

II. NELITOSTNÝ ZÁPAS (1940 — 1941)

Projevy, zachycující ponuré doby vojenských neúspěchů, doby obav z invase do Anglie, boj o Řecko, německý vpád do Ruska, útok Japonska na Pearl Harbour a vstup USA do války.

Brož. 90 Kčs, váz. 118 Kčs.

III. KONEC ZAČÁTKU (1942)

Projevy z nejčernějšího roku druhé světové války, kdy se válečné vyhlídky Anglie zdály být katastrofální. A i když se v druhé polovině roku události vyvíjejí příznivěji, neváhá Churchill svými projevy zdůrazňovat, že naprosto ještě nelze mít naději na brzký konec.

Brož. 70 Kčs, váz. 95 Kčs.

Další svazky jsou v tisku.

Churchillovy projevy vycházejí v dokonalém překladu Dr. Jaroslava Kolářika a v grafické úpravě, obálce a vazbě prof. Frant. Muziky.

U všech knihkupců

Fr. Borový

KNIHY REDAKCI DOŠLE

John Hersey: **Hirošima.** Nakl. Melantrich. Stran 105, 28 Kčs.

Pavel Sajal: **Tvář severu.** (Reportáž z zájezdu do severních států v Polska.) Vydalo Dělnické nakladatelství. Obálka L. Svášek. Stran 74, 36 Kčs.

Matteo Bandello: **Novely.** Přeložil a úvod napsal Jan Brechensbauer. Obálka a kresba proti titulu Miroslav Šášek. Nakl. Karel Synek. Stran 291, brož. 96 Kčs, váz. 121 Kčs.

Alois Jirásek: **Bitva u Lučence. Praporec sv. Václava.** Vydal Kruh spisovatelů při vojenském vědeckém ústavu. Nakl. Melantrich. Stran 64, 7 Kčs.

Sir Philip B. B. Nichols, K. C. M. G., M. C.: **Několik myšlenek o britské demokracii.** Vydal Melantrich. Stran 33, brož. 19 Kčs.

Karel Pejml: **Celý svět kouří.** Dějiny tabáku. Obálka Petr Tučný. Vydavatelství Za svobodu. Stran 454, brož. 168 Kčs, váz. 198 Kčs.

Dr. Josef Tvrđý: **Úvod do filosofie.** Předmluvu napsal dr. Jan Patočka. Nakl. Komenium, Praha. Stran 197, 56 Kčs.

Jaroslav Neuman: **Neznám. Obálka Jos. Lada.** Nakl. Kvádr. Stran 324, brož. 99 Kčs, váz. 120 Kčs.

Dr. Vladimír Kadlec: **Rozvrh daňového břemene.** — Obálka Frant. Mašek. Nakl. Práce. Stran 125, brož. 56 Kčs.

L. Mumford: **Technika a civilizace.** Z originálu Technics and Civilization přeložil dr. Vlad. Roháček. Obálka Josef Hochman. Graf. upravil Frant. Mašek. Nakl. Práce. Stran 500, brož. 170 Kčs, váz. 205 Kčs.

N. Birjukov: **Čajka.** Přeložil Jan Rek. Obálka Zdeňka Adla. Nakl. Svazu přátel SSSR. Stran 509, brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

Sinclair Lewis: **Manželství soudce Timberlanea.** Román. Z amerického orig. Cass Timberlane přeložila Zdeňka Hofmanová. Obálka a úprava Jaroslava Švába. 154. sv. edice Atom. Nakl. Václav Petr. — Stran 423, brož. 105 Kčs.